Fj 5047
MARX KÁROLY KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
Központi Könyvtára
Telefon: 176–827 Telex: 224186 mkke h.
Budapest ... Pf. 489
HET

KÖZGAZDÁSZ
A MARX KÁROLY KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM LAPJA

XXVII. ÉVFOLYAM, 11. SZÁM ÁRA: 1,80 Ft 1985. JÚNIUS 6.

Pedagógusnapi ünnepség

Kitüntetettjeink

Páli Lászlóné, az ált. kar dékánja ünnepi beszédet mond

Május 30-án ünnepséget tartottak a Makarenkó utcai színházteremben a pedagógusnap alkalmából. *Szép Jenő*, az szb elnöke köszöntötte a megjelent pedagógusokat, valamint az elnökségben helyet foglaló *Páli Lászlónét, Szuhay Miklóst, Szarvas Lászlót, Szigeti Endrét, Ferencz Gábort* és *Ádám Lászlót* (a pedagógus-szakszervezet képviseletében).

A megnyitó szavak után Páli Lászlóné *ünnepi beszéde* következett. A legtöbb pedagógus visszaemlékezik valamelyik tanárára, aki olyan erővel tudott hatni diákjaira, hogy személyisége meghatározó lett azok további pályájának alakulásában. Minden tanár ilyenné szeretne válni, ez azonban csak keveseknek adatik meg, ezért *az ünnepi üdvözlet az egész pedagógus társadalmat köszönti.*

Ilyenkor csupa szépet és jót mondanak róluk, ám gyakran disszonancia mutatkozik az ünnep és a hétköznapok között — az erkölcsi és anyagi megbecsülés bizony még nem kielégítő. *Az elmúlt években tovább nehezültek a körülmények az egyetemi oktatásban is,* ami hangsúlyozottan elmondható a rekonstrukció alatt álló Közgazdasági Egyetem oktatóinak. Páli Lászlóné egy rövidke példázattal világított rá a helyzetre. *Periklésznek volt egy kedvelt tanácsadója,* akiről azonban egyszer egyéb ügyei miatt elfe*ledkezett.* Mikor végre újra felkereste a lefogyott, elgyengült tanácsadó *így figyelmeztette feledékeny pártfogóját: Akinek szüksége van lámpásra, olajat is kell töltenie abba.*

Páli Lászlóné ezután *szót emelt az egyetemi oktatásban dolgozó gyakorlati kollégák, s elméleti szakemberek közötti együttműködés fokozása mellett, a tudományos oktató és nevelő munkához szükséges demokratikus alkotóközösségek, az intézményen belüli demokrácia mind teljesebb megvalósításáért* és az oktatás rugalmasságának növeléséért —

(Folytatás a 2. oldalon.)

Az ünnepeltek egy csoportja Fotó: Nagy Gábor

ZSUBORI ERVIN:

Ujjaim közt

ujjaim közt
rózsaszál

piros gyöngyhéj
rózsaszál

ujjaim közt
rózsaszál

két kezem most
megtalál

meleg fényben
megtalál

két kezem most
megtalál

ujjaid közt
rózsaszál

piros gyöngyhéj
rózsaszál

ujjaid közt
rózsaszál

Apáczai Csere János-díj

Dr. Halmai Erzsébetet egyetemünk oktatóját a pedagógusnap alkalmából Köpeczi Béla művelődési miniszter Apáczai Csere János-díjjal tüntette ki. Kitüntetéséhez gratulálunk.

Sajtó-nívódíj

Az egyetemi KISZ-bizottság Sajtó-nívódíj kitüntetésével jutalmazta SZÉKELY ANDREA és ZSUBORI ERVIN végzős hallgatókat, a Közgazdász diákmunkatársait.

Kedves olvasóink!

Ezzel a számmal búcsúzunk az 1984—85-ös tanévtől. Mindenkinek jó vizsgázást, kellemes nyaralást és örömteli viszontlátást kívánunk. A legközelebbi számunk augusztus 29-én jelenik meg.

a Közgazdász-szerkesztőség

Értékes díj

A KISZ KB egyetemi és főiskolai tanácsának irodalmi pályázatán 75 induló között — két első és négy második díjat adtak ki — egyetemünk hallgatója, Zsubori Ervin II. díjat nyert. Gratulálunk!

Gyorsítás helyett lassítás?

Néhány hónapja úgy tűnt, meggyorsul az egyetemi rekonstrukció, az oktatók és hallgatók a következő félévet már nem a főépület teljesen lerobbant részében kezdik, azonban . . .

A rekonstrukció jelenlegi helyzetéről, gondjairól érdeklődtünk *Dobrovits Iván* rektorhelyettestől.

— Az év elején biztosnak látszott, hogy 120—150 millió forint többletpénzzel meg tudjuk gyorsítani a rekonstrukciót. Így látta ezt az Építési és Városfejlesztési Minisztérium, illetve a Művelődési Minisztérium is, amely, bár nem állt közvetlenül rendelkezésére ez az összeg, megkezdte tartalékai feltárását. Egyetemünk megbízta az ÉGSZI-t, hogy vizsgálja meg a gyorsítás szervezési feltételeit, derítse fel a munkaterületek átadása és a költözködés leghatékonyabb módjait.

Számításainkat azonban keresztülhúzta a Középületépítő Vállalat 1985 májusában benyújtott költségvetése, amely az egyes ütem költségeit lényegesen nagyobb összegben állapította meg a Középülettervező Vállalat 1984 decemberében készített költségvetési tervezetnél. Az itt mutatkozó jelentős különbség nemhogy a gyorsítást nem teszi lehetővé, hanem még az eredeti ütem tartása is nehézségekbe ütközik. Igaz ugyan, hogy a KÖZTI az 1982-es árszinten számolt, azonban az nem magyarázza ezt a nagy összegű különbséget, nem volt ekkora árváltozás.

A KÖZTI megbízást kapott az árak felülvizsgálatára, a két költségvetés egyeztetésére, illetve ezzel összefüggésben az egész építkezési program áttekintésére.

Ennek eredménye körülbelül három hét múlva várható, azonban az már most is nyilvánvaló, hogy a KÖZÉV költségvetése túlméretezett volt.

A többletköltségek azért is megkérdőjelezik a határidők betartását, mert ezekből következően például olyan mértékű építkezési munkát kellene végezni a második félévben, ami műszakilag lehetetlen. Az már most is bizonyos, hogy az 1/a ütem július 31-i határidejét nem lesznek képesek tartani az építők, ezért a nyáron nem lesz költözködés.

Ráadásul nem kevésbé problematikus a beruházások vonala. A magyar gazdaság általános beruházási feszültségei érintik egyetemünk beruházásait is. A szükséges beruházási összeghez képest 1985-ben a vártnál kevesebb áll rendelkezésünkre. Emiatt nem tudjuk megkötni a szemináriumi berendezésekre stb. vonatkozó szerződéseket sem. E szerződések elhúzódása is a határidők eltolódását vonja maga után, mivel a gyártók csak csúszással fogják vállalni kötelezettségeik teljesítését.

Mindezeket a tényeket a rektori tanács látta. Ezek miatt döntött úgy, hogy a tanév szeptember 9-én kezdődjön, azzal a feltétellel, hogy ha úgy adódik, a félév során 2—3 napos rektori szünettel a költözködés megoldható. Véleményem szerint azzal kell számolnunk, hogy az első félév döntő része a mostani körülmények között zajlik majd úgy, hogy ennek tarthatatlan következményei, a víz, az áram és az egyéb szolgáltatások zavarai még növekedni is fognak.

K. S.

Tudod-e?

Az 1985—86-os tanévnyitó ünnepély szeptember 9-én 10 órakor lesz. Bevezető tájékoztató a nappali tagozat első évfolyama számára: szeptember 5—6. Beiratkozás: nappali tagozat első évfolyam: szeptember 9—10., nappali tagozat II., III., IV., V. évfolyam és az esti, levelező tagozat, valamint (kiegészítő, mérnök-közg.) tagozat valamennyi szakán szeptember 13-ig (tanítási időn kívül a karok szervezésében).

Szorgalmi időszak: nappali tagozat első évfolyamán szeptember 9.—december 20., II., III., IV., V. évfolyamon szeptember 10.—december 20., esti, levelező (kiegészítő, mérnök.-közg.) tagozaton szeptember 10.—december 10-ig.

Újabb „Liska-vita” az új típusú bankról

Utoljára tartott vitát május 29-én a System-céggel együttműködve a Cassa Nova bank szervezőgárdája és az aznapi mintegy száz érdeklődő. A vita a Cassa Nova bank létesítésének realitásáról, valamint az intézmény általános és sajátos banki vonásairól, tulajdonságairól folyt. Mint a bevezető előadásból kitűnt, a legújabb pénzügyi szabályozás lényegében nem zárja ki akár részvénytársasági (-szerű) bankok alapítását sem, a megvalósítás teljesítendő feltételei közül azonban a Cassa Nova egyelőre csak egy alapítóokirat-tervezettel rendelkezik. A vállalkozáskutató csoport munkatársai, megerősítve másokkal, most igyekeznek kidolgozni egy részletes működési szabályzatot, amelynek elkészültéhez nagy segítséget nyújtanak ezek a viták is. (A beszélgetések egyébként a bank lehetséges hitelező és hitelfelvevő körének toborzását is szolgálják.)

A következő Cassa Nova-vitát június 15-én, reggel 8-kor tartják. A helyszín — a Systemmel kötött szerződés felbomlása miatt —, egyelőre bizonytalan.

K. S.

A pártirányítás és a pártoktatás a vb előtt

Az egyetemi párt-vb május 27-i ülésén a vb hatásköri listájának módosítása után határozatot fogadott el *az új típusú KISZ-alapszervezetek pártirányításának feladatairól.* Eszerint az új típusú alapszervezetek pártirányítása *döntően közvetett módon a KISZ-bizottság irányításán keresztül valósul meg.* A vb a szélesebb aktívahálózatból egyedi megbízás alapján jelöl ki egy-egy új típusú alapszervezet munkáját figyelemmel kísérő párttagot. Lehetőség szerint *megkísérlik a pártalapszervezetekhez is kapcsolni ezeket a KISZ-szervezeteket.* A pártszervezetnek offenzív kezdeményező szerepet kell vállalnia új típusú KISZ-alapszervezetek létrejöttében. A határozat tartalmazza azt is, hogy a KISZ-kongresszusra való felkészülés folyamatában *legkésőbb 1986 januárjáig a pártbizottság elé kell kerülnie az egyetemi KISZ-munkát alaposan, átfogóan elemző munkaanyagnak.*

A testület ezt követően *jóváhagyta az 1985—86-os tanév politikai oktatási tervét.* Ebben többek között a következőket rögzítik. A Politikai Bizottság döntése értelmében az 1985—86-os oktatási évben *minden pártalapszervezetben egységesen a XIII. kongresszus anyagára épülő „Társadalmi fejlődésünk időszerű kérdései” című tömegtanfolyam tematikáját dolgozzák fel.* Az egyetem társadalomtudományi jellegének a párttagság szakmai összetételének megfelelően a kötelező témaköröket differenciált módon dolgozza fel a tagság. A Nyelvi Intézet és a gazdasági igazgatóság pártalapszervezetei valamint a könyvtár a témák feldolgozását több pártcsoport együttes programjaként, illetve néhány kiemelt téma esetében taggyűlés—pártnap formájában végzik el. Az egyetem szaktanszékeiről előadót, illetve vitavezetőt a PMB politikai oktatási albizottságának közvetítésével is kérhetnek. *Az ideológiai és szaktanszékek oktatóinak, valamint a pb hatáskörébe tartozó egyetemi dolgozók politikai képzése — az eddigi gyakorlatnak megfelelően — döntően egyéni képzési tervek alapján történik.* Az egyetemi képzési munka támogatására *a 85—86-os tanévben „A társadalmi fejlődésünk időszerű kérdései” témái közül egyetemi ideológiai konferenciát kell rendezni* a szocialista fejlődés történelmi tapasztalatai és a párt politikai irányvonala; vala-

(Folytatás a 2. oldalon.)

Pedagógusnapi ünnepség

(Folytatás az 1. oldalról.)

amelyhez a diákok nagy része partner, hiszen felnőtt állampolgárokról van már szó.

Végezetül *a nem közvetlenül óraadók segítségét köszönte meg*, kérte további támogatásukat, majd *pedagógustársainak jó egészséget, sok szellemi és anyagi sikert, értelmes diáksereget és a nyári szünetben felfrissülést kívánva befejezte ünnepi beszédét.*

★

Ezután kitüntetések átadására került sor. Először Szuhay Miklós adta át az állami kitüntetéseket. *Kiváló Munkáért* kitüntetést kapott *Surányi Sándor, Pálhegyi Dezsőné, Besenyei Lajos, Somogyi Árpádné, Harmat Zsigmond, Mikó Gyula, Herédi István, Somogyi Zoltán, Takács Zsuzsa, Dénes Magdolna, Mihály Istvánné, Gábor R. István, Déri Györgyné, Mihalik Istvánné, Merczel Pál, Korompai Attila és Zsoldos Olga. Miniszteri dicséretet* kaptak: *Solt Katalin, Sziráczki György, Farkas József, Walter Béla.*

Az ipari kar tanácsa által alapított *Szakirodalmi Nívódíjat Sziráczki György, Kovács István és Kulifai József* nyerte el. *Kiváló Dolgozó* kitüntetést kapott a Külkereskedelmi Minisztériumtól *Kun László, Fodor Istvánné, Merkeli Béláné*, a Közlekedési Minisztériumtól *Hosszú J. Zoltán*, a SZÖVOSZ-tól *Sándor Imre.*

A pedagógusnap alkalmából a szakvezetőségek és a tevékenységcentrumok javaslatát figyelembe véve *az egyetemi KISZ-bizottság az alábbi kitüntetéseket ítélte oda*, amelyeket Ferencz Gábor adott át: *PRO UNIVERSITATE díjat kapott Szentpéteri Szabolcsné*, az első évfolyam dékánhelyettese, továbbá *Dobák Andrásné*, az elsős dékáni hivatal nyugalmazott előadója. Az *Egyetemi Közösségért díjat* kapta *Andrásevits Klára*, a közlekedés tanszék oktatója. Az *Egyetemi Szakmai Munkáért díjat* vette át *Törökné Matits Ágnes*, az MSZI és *Sághi Gábor*, az NGTI oktatója, mindketten a TDK-t segítő munkájukért.

Átadásra kerültek a *szakszervezeti kitüntetések is. Jubileumi Emléklapot* kaptak a negyven éve megalakult Pedagógusok Szabad Szakszervezete alapító tagjai: *Banka András, Bácsatyai Kálmán, Bálint András, Dobrovits Iván, Krinizs Istvánné, Kurucz Dezsőné, Molnár Imréné, Nagy Vilmosné, Pál Magda, Seregély Emma, Szabados Anna, Szentirmai János, Tarján Jenő, Tibor Lászlóné, Varga János, Véges István, Vértes O. Auguszta.*

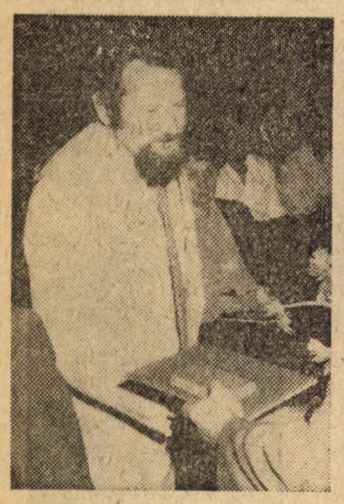

Surányi Sándor és Harmat Zsigmond átveszi kitüntetését

A *Szakszervezeti Munkáért* jelvény ezüst fokozatát kapta *Szalkai Istvánné*, a *SZOT-oklevél az Eredményes Munkáért kitüntetést* pedig *Dévényi Györgyné, Éberhardt Csabáné és Kulcsár Dezső* vehette át. A *Pedagógus Szakszervezet Elnöksége elismerő oklevélben* részesítette *Baktay Ervinnét, Puskás Csabát, Laczkó Józsefnét és Szekeres Pétert.* A szakszervezet részéről *Török György* kapott még *emlékplakettet.*

Az ünnepi *műsort a diákok vidám kabarétréfája*, majd az azt követő *népdalösszeállítás zárta*, amelyet *Bodza Klára* és palócföldi tanítványa adott elő moldvai csángó, palócföldi, Zobor-vidéki és dunántúli népdalokból.

Zs. E.

Élménybeszámoló-féle egy jelölőgyűlés-féléről

A korábbiakhoz képest fokozottabb érdeklődéssel vártam a mostani választásokat. Elsősorban arra voltam kíváncsi, vajon a választójogi szabályok demokratizálása mennyire növeli a valódi választási lehetőségeket, az egyes jelöltek mennyiben fognak ténylegesen eltérő társadalmi alternatívákat képviselni.

Az első meglepetés akkor ért, amikor megpillantottam házunk kapujában az országgyűlési képviselői jelölő gyűlésre hívó hirdetést. Másnap délután 4 órára invitált a közeli gyárba. Fontos értekezletet kell otthagynom, de első az állampolgári kötelesség. Az utolsó pillanatban érkezem: a helybeli üzemek dolgozóival — mint később megtudom, már egy órája — megtöltött teremben csak állóhely jut. A gyűlés a kerületi tanács egyik vezetőjének beszédével indul: erőfeszítések, eredmények és a további feladatok (uszoda, kispiac, közlekedés stb.). Ezt követően megismerkedünk a Népfront jelöltjeivel. Az első nagyvállalati mérnök, középkorú férfi, pártonkívüli, de a közéletben aktív, családi élete rendezett. Programbeszédében röviden ismerteti célkitűzéseit (kispiac, uszoda, közlekedés stb.). A második jelölt középkorú mérnökember, a kerület nagy vállalatánál, a közéletben aktív, pártonkívüli, példás családi háttérrel. Programja rövidre fogott (közlekedés, uszoda, kispiac stb.).

Az első hozzászóló elhatárolja magát „bizonyos próbálkozásoktól", s a részvevőket is óva inti ilyesmitől. Két munkahelyi kolléga méltatja még a jelöltek érdemeit, s végre következik a szavazás. Mindkét jelölt esetében több mint négyszáz kar lendül a magasba. Néhány oldalt ácsorgó marad tétlen csupán. Megszámolni nyilván őket könnyebb, s az elnöki kérdés így hangzik: „Ki nem vett részt a szavazásban?"

Eltűnődöm: június 8-án választhatunk.

Halmai Gábor

Jujj!

A rádióban

Egy óra AIESEC!

Az elmúlt időszakban előfordult, hogy már majdnem a csapból is AIESEC folyt. A Magyar Közgazdászhallgatók Egyesülete áprilisban szervezett nagy sikerű szemináriuma csábította a tévét (A Hét), a rádiót (Ötödik sebesség, 168 óra), a sajtót (HVG, napilapok), így sikerült kicsit jobban megismertetni a szervezetet országszerte.

A hosszabb-rövidebb riportok, cikkek ellenére kis hiányérzet maradt bennem, s hirtelen felindulásból, különös kegyetlenséggel elkövettem azt, amit — ha minden igaz — július 12-én az Ötödik sebesség különkiadásában hallhattok. Célom, hogy egy kicsit közelebb kerüljenek hozzátok néhányan azok közül, akiknek sokat köszönhet a szervezet (akik sokat köszönhetnek a szervezetnek), s az, hogy egy kicsit többen nyissatok be az első emeleti irodába.

Nem árulok zsákbamacskát: a hatvan perc során hallhatjátok (sorrendben) Sarlós Gábort, az AIESEC brüsszeli titkárságának elnökhelyettesét, Bácskai Tamást, az egyesület „fogadott apját", Nagy Sándort, a SZOT titkárát, Sipos Zoltánt, aki a szervezet elnöke volt (néhányatok esetleg már autogramot is kapott tőle a külker tanszéken), Papp Pétert, az AIESEX PISTOLS énekes-gitárosát, Veress Péter külkereskedelmi minisztert, Vikram Gandhit, a szervezet indiai elnökét, sok jó zenét, és szóhoz jut a szerkesztőműsorvezető:

Héder Barna

Nyári tábor

A Társadalomelméleti Kollégium augusztus 23. és 30. között tartja nyári táborát Füzérradványban. Jelentkezni 200 forinttal lehet a vizsgaidőszak végéig Banyár Józsefnél (Ráday 217. sz.), Koskovics Évánál (Ráday 107. sz.), Harmat Zsigmondnál (Ráday 101. sz.). A táborban a következő kurzusok lesznek:

Értékfilozófia és etika a lukácsi életműben (Mezei György);

A pártkongresszus néhány elméleti problémája (Gervai Pál);

Marxizmus és nemzeti kérdés — elmélet és gyakorlat. Múlt és jelen.

Életrajzok az októberi forradalom korából (Krausz Tamás);

A szocialista reformgondolkodás története (Kovács János Mátyás — Még nem teljesen biztos!);

Magyar anarchizmus. Anarchizmus és fasizmus. Magyar nyilvánosság. (Sükösd Miklós);

Vázlat a húszas évek filozófiai gondolkodásáról. (Bíró Zoltán);

A magyar politikai rendszer továbbfejlesztésének lehetőségei (Sándor Péter — nem biztos, hogy lesz!);

Esztétika (S. Nagy Katalin);

Szemelvények a mai polgári filozófiákból (Tagai Imre).

A pártirányítás és a pártoktatás a végrehajtó bizottság előtt

(Folytatás az 1. oldalról.)

mint a pártegység, pártdemokrácia témakörökben. Az egyetemi ideológiai konferencián, illetve a taggyűléseken nem szereplő témákat közös pártcsoportértekezletek napirendjére kell tűzniük az alapszervezeteknek. Támogatniuk kell a HPCS-k politikai táborainak megrendezését. *A politikai oktatás szervezeti támogatására és irányítására a politikai munkabizottság tagjaiból, az alapszervezeti agitprop. titkárokból* (illetve oktatási felelősökből), *valamint a szakszervezet és a KISZ felelőseiből politikai oktatási albizottságot szerveznek.* Ennek feladatai: képviselni a pártszervezetet a felsőbb pártszervek politikai oktatást érintő értekezletein, megadni a felsőbb pártszervek által kért tájékoztatást, kidolgozni a politikai oktatás tervét, megszervezni és ellenőrizni a végrehajtást, értékelni a tapasztalatokat, koordinálni a párt-, szakszervezeti és KISZ politikai oktatást. A KISZ-bizottság szintén készítsen politikai képzési tervet a tematika és a kapcsolódó egyetemi témák feldolgozására.

Jelentkezés újságíró-stúdióra

A Magyar Újságírók Országos Szövetségének Oktatási Igazgatósága újságíró-előképző tanfolyamot hirdet utolsó vagy utolsó előtti éves hallgatóknak.

A stúdiófoglalkozásokat szeptember 1-től tíz hónapon át hetente egy alkalommal az esti órákban tartjuk az Újságíróiskola épületében.

Újságíráshoz tehetséget és kedvet érző fiatalok jelentkezését várjuk. A kiválasztás felvételi beszélgetés alapján történik.

A jelentkezést rövid életrajzzal *július 1-ig* kérjük beküldeni az alábbi címre: MUOSZ Oktatási Igazgatóság, 1374 Budapest VI., Bajza u. 31. Pf. 615.

MUOSZ Oktatási Igazgatóság

A FILMSTÚDIÓ DÍJA

Az egyetemi KISZ-bizottság nívódíjban részesítette a Közgáz Klub amatőr filmstúdióját kiemelkedő, díjnyertes alkotásaiért és közösségi tevékenységéért.

RUDAS LÁSZLÓ-DÍJAS

Hivatalos fórum helyett...

Dr. Szende Tamás, a Nyelvi Intézet fiatal tanársegédje 1979-ben végzett az ELTE Bölcsészettudományi Karának orosz-francia-magyar szakán, majd egy évig Párizsban tanult, ahol alkalmazott nyelvészetből diplomázott. Hazajövetele után a bölcsészkaron doktorált nyelvészetből, s az ELTE-n és a Műszaki Egyetemen tanított oroszt és franciát. 1981-től az MKKE Nyelvi Intézet újlatin nyelvek tanszékén dolgozik, jelenleg a francia szakcsoport vezetője. „A francia közgazdasági nyelv pedagógiai célzatú vizsgálatának két útja" című dolgozatáért Rudas László-díjat kapott, ennek kapcsán kerestem fel otthonában egy rövid beszélgetésre.

— Megvallom őszintén, nem nagyon tudom elképzelni, miről is szólhat a dolgozatod. Mit takar valójában ez a titokzatos cím?

— Nem hiszem, hogy érdemes lenne itt mélyen belemenni a tartalmi ismertetésbe. A dolgozatot oktatói munkám melléktermékének tartom, alapvetően nyelvészeknek készült, bár talán egy-két vonatkozásban az oktatásban is fel lehetne használni. A díj megpályázására tanszékvezetőm, dr. Magyar Miklós biztatott.

Nagyon röviden úgy lehetne összefoglalni, hogy a francia közgazdasági nyelvet vizsgálom benne két szempontból: az egyik, a hagyományos megközelítés a francia közgazdasági terminológia irányából, míg a másik, amelyet jómagam dolgoztam ki, az artikulációs objektivációs rendszer felől közelíti a témát. Ez utóbbi például olyan kérdésekre keres választ, hogy melyek a tipikus logikai összefüggések a közgazdasági nyelven belül, melyek a személytelenség nyelvi eszközei és hasonlók.

— Akkor talán térjünk is más témára. Miért jöttél a Közgázra dolgozni, s közelebbről mivel foglalkozol?

— Az egyetem elvégzése után rájöttem, hogy sokkal jobban érdekel a politika, a gazdaság, mint az irodalom. Oraadóként már korábban is dolgoztam a Közgázon, s nagyon jól éreztem itt magam. Aztán mikor hívtak, szívesen jöttem, vonzott, hogy megint tanulhatok, újfajta ismereteket szerezhetek. Úgy éreztem, megbecsülnek, odafigyelnek a munkámra, megbíznak bennem. Ez utóbbit bizonyította, hogy egy új terület kidolgozását bízták rám. Az úgynevezett országismeret tárgy keretében tartok előadásokat a másodéveseknek, melyhez jegyzetet is írtam. A foglalkozás előadás-jellegű, amelyen (természetesen csak franciául) Franciaország történelméről, mai politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális életéről van szó. A jegyzet további ismereteket ad a témáról, illetve fejezeteket tartalmaz a többi francia nyelvű országról is. A tárgy oktatásával Franciaország megismertetésén túl az a célunk, hogy az ott alkalmazott nyelvi eszközökkel a saját országukról is beszélni tudjanak a hallgatók — ezt a szigorlaton szigorúan számon is kérjük majd. A tanításnál maradva szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy az elsők közé tartozom az országban, aki felhasználhatott a nyelvoktatásban eredeti francia tv-műsorokat is, melyeket videón nézünk meg az órán. Ezekkel a műsorokkal már majdnem szimulálni tudjuk az életet, ezért akik ilyen módszerekkel tanulják a nyelvet, azokat kisebb megrázkódtatás éri majd, amikor anyanyelvi területre kerülnek.

— Ilyen jók lennének a nyelvoktatás feltételei a Közgázon?

— Bátran állíthatom, hogy a feltételeket tekintve a Nyelvi Intézet az elsők között található (megelőzve az ELTÉ-t is), másfelől az alkalmazott filológia egyik legjelentősebb bázisát alkotja az országban: kiváló műfordítók, irodalomtörténészek, nyelvészek dolgoznak itt.

— Ezek szerint elégedettek vagytok a helyzetetekkel?

— Sajnos nem, van egy nagy bánatunk, illetve hadd beszéljek itt csak a magam nevében: személyes véleményem szerint a Nyelvi Intézet alárendelt helyzetben van az egyetem többi egységéhez képest. Ez valószínűleg egy hosszabb „fejlődési" folyamat eredményeként alakulhatott ki, s létezik annak ellenére, hogy az utóbbi időben voltak pozitív változások, például áttekinthetőbbé vált a struktúra. Ki vagyunk szolgáltatva a reformoknak — változnak a szakok, változik a képzés, s nekünk mindig rohanni kell a változások után (volt példa, hogy mire kidolgoztunk egy speciális jegyzetet, addigra megszűnt a szak, amihez készült). Ráadásul tudtommal mi nagyobb óraszámban is oktatunk, mint a többi tanszék tanárai. Ha jól értesültem róla, az új oktatási tervezetben is kevés szó esik a nyelvoktatásról. Ebben a helyzetben — úgy érzem — nekünk kell erőteljesebben propagálni magunkat, megmutatni, hogy kik vagyunk, mire vagyunk képesek. Részben a pályázatra is ezért hagytam rábeszélni magam.

— Van valami konkrét elképzelésed arra, hogy milyen irányban kellene elmozdulni erről a pontról?

— Igen, van egy elgondolásom, amit szeretnék majd hivatalos fórumon is kifejteni. Szerintem meg kellene próbálni létrehozni egy nyelvi specializációt, afféle szakot (erre számos nemzetközi példa van — valamely nyelv, illetve nyelvterület történelmével, gazdaságával, irodalmával foglalkoznak behatóan). Lehetne a neve mondjuk „Francia nyelv és civilizáció" szak, a szakvezető a Nyelvi Intézet lenne. A kötelező és a választható tárgyak közül dominanciája lenne a francia nyelvnek, elsősorban a XX. századi francia és frankofón irodalomnak, illetve az országismeretnek. Úgy vélem, egy ilyen szak nemcsak népszerű lenne, hanem hasznos is.

— Mi indokolja, hogy ezt a Közgázon kell megvalósítani?

— Az új felsőoktatási elképzelések szelleme sugallja az áthallgatás kiterjesztését. Egy ilyen bázis kialakítását jelenleg Magyarországon egyetlen egyetemen sem lehetne jobban végbevinni, mint az MKKE-en (az ELTÉ-n sem, ahol túl erős a múlt felé fordulás, és ahol nem kap megfelelő súlyt a változó nyelv és kultúra). Egyfelől tehát indokolja a szakmai apparátus, amivel rendelkezünk (az oktatók nyelvtudása sok esetben magasabb a bölcsészkariaknál, a koncepció megvalósításához szükséges tananyagok többsége rendelkezésre áll.) Másfelől alátámasztják a javaslatot a népgazdasági igények is — ma már elengedhetetlen feltétele a magas szintű nyelvtudás a színvonalas munkának a közgazdászok körében is, különösen azoknál, akik valami módon kapcsolatba kerülnek a nemzetközi gazdasági élettel (ezk a jövőben egyre többen lesznek). S végül biztosítaná a sikert a nagy hallgatói érdeklődés is, ami megmutatkozik a nyelvek iránt.

— További, más irányú terveid?

— Újabban érdekelni kezdett a számítástechnika is, a napokban tartok előadást a számítástechnika és a nyelvoktatás kapcsolatáról egy konferencián. A nagy terv pedig, hogy szeretnék Franciaországba kimenni tanítani. Ígéretet kaptam, hogy a két ország közötti kulturális egyezmény keretében az 1986-ban induló tanévben egy francia egyetemen taníthatok magyar nyelvet, illetve tarthatok előadásokat Magyarországról franciául.

— Köszönöm a beszélgetést, és sok sikert kívánok a különböző tervek megvalósításában.

Zsubori Ervin

Hogyan vezessünk tanszéket?

Az idei TDK-konferencia egyik legérdekesebb témaválasztása minden bizonnyal a negyedéves, tanár B-szakos, Rajk szakkollégista *Hédli Ágotáé* volt. Fiedler vezetési modellje alkalmazásával *nem kevesebbet vizsgált, mint a vezetési környezet és a vezetési stílus kapcsolatát egyetemünk tanszékvezetőinek körében.* Fiedler kiterjedt vizsgálatsorozat alapján *azt fogalmazta meg, hogy a vezetői szituáció jellemzői* — a helyzetből fakadó hatalom, a vezető—beosztott viszony milyensége és a vezetett csoport feladatának strukturáltsága — különböző kombinációi *mikor vezetnek eredményre feladatra orientált vezető esetén, s mikor a jó emberi kapcsolatokra orientált vezető esetén.* Hiszen azt aligha kell magyarázni, hogy a jó vezető és a jó vezetési stílus az egyik döntő tényezője az eredményességnek. És talán azt sem, hogy a feladat strukturáltságának mértéke a döntések helyességének ellenőrizhetőségén, a célok világosságán, a célok felé vezető utak mennyiségén és a megoldások specialitásának fokán alapul. *Logikai úton is kézenfekvőnek látszik például, hogy rosszul strukturált feladat, gyenge helyzeti hatalom és feszült légkör esetén a feladatra koncentráló vezetők lehetnek hatékonyak a kapcsolatorientáltakkal szemben.* Így aztán az adott vezetési szituáció figyelembevételével lehet vezetőt kinevezni vagy az adott vezetőhöz lehet javítani a vezetési környezetet.

— *Hogyan jutottál arra a gondolatra, hogy a tanszékvezetők vezetési stílusát és környezetét elemezzed?*

— Elsősorban a Fiedler-modell kipróbálása érdekelt, hiszen ennek egyetlen hazai — félresikerült — alkalmazásáról van csak tudomásom. De bevallom, merő kíváncsiság is vezetett, hogy bepillanthatok az egyetem, a tanszékek viszonyaiba, a hivatalossal nyilván nem egyező informális hierarchiába. *Az ügy pikantériáján túl természetesen a szakmai kíváncsiság is vezetett.*

— *Egyetemünk szervezetével, vezetésével kapcsolatban, milyen előzetes személyes benyomásaid voltak? A kutató, elemző diák szemével nézve, hogyan vezetik ezt az egyetemet?*

— Talán nem illik ezt mondanom: *sehogyan.* A tanszékek öntörvényű egységek, csoportok, amelyekre semmiféle komolyabb iránymutatás, egységes koncepció vagy akár csak koordináció nem látszik hatni. Természetesen nem valamiféle direkt operatív irányítást hiányolok.

A tanszékvezetői kérdőívek elemzése alapján *az derült ki, hogy a feladatok strukturáltsága szinte mindenki szerint egyformán gyenge, a tanszékvezető helyzeti hatalmát közepes szórással, de igen nagynak értékelik, míg a tanszéki légkörre vonatkozóan a legszélsőségesebb eredmények jöttek ki.* A vizsgálat alapján a tanszékvezetők több mint háromnegyede kapcsolatorientált, pedig a vázolt vezetési szituációban *Fiedler vizsgálatsorozata alapján feladatorientált vezetőre volna szükség.* Azt azonban — legalábbis a tudományos fokozatok és a publikációk alapján —, nem lehet mondani, hogy a feladatorientált vezetők tanszékei az eredményesebbek.

Világmegváltó tervekkel vágtam a dolgozatírásnak, de aztán, nagyon megszenvedtem vele. Egyetlen féle vizsgálat alapján igazán tartalmi következtetésekre nem tudtam jutni, viszont úgy érzem, *a modell használatáról, az ehhez szükséges körültekintésről sokat megtudtam.* A másik érdekes tapasztalatom az volt, ahogyan az egyes *tanszékvezetők* szóba álltak velem. Volt, aki a kérdőívek kitöltésén kívül is *elbeszélgetett velem és hasznos tanácsokat adott, de volt, akinek már a titkárnője kidobott vagy pedig használhatatlanul, hiányosan töltötte ki a kérdőíveket. Megint más eleve gyanakvással és ellenérzéssel fogadta magát a módszert.* És azért talán az egyetemi szervezetről is többet tudok.

— *Mit gondolsz, általában a főként gazdasági szervezetekre kifejlesztett szervezetelemzési módszereket mennyire lehet, vagy kell az egyetem szervezetének vizsgálatára alkalmazni?*

— Úgy gondolom, hogy egyetlen modellt sem lehet egy az egyben, más módszerekkel való ellenőrzés nélkül alkalmazni. Erősen gondolkodom rajta, hogy *e kérdéseket jövőre más módszerekkel elemezzem. Az egyetemet talán nehezebb elemezni, mint mondjuk egy gazdasági szervezetet.* Például a tudományos presztízsnek az informális struktúrát befolyásoló szerepe egy vállalatnál nemigen érvényesül. Azonban a gazdasági szervezetekben is van informális hierarchia és ott is jelentős mérvűek a politika struktúraformáló hatásai. *Azt hiszem, ezért, hogy nehéz feladat, de fontos az egyetemi struktúrák elemzése is.*

B.

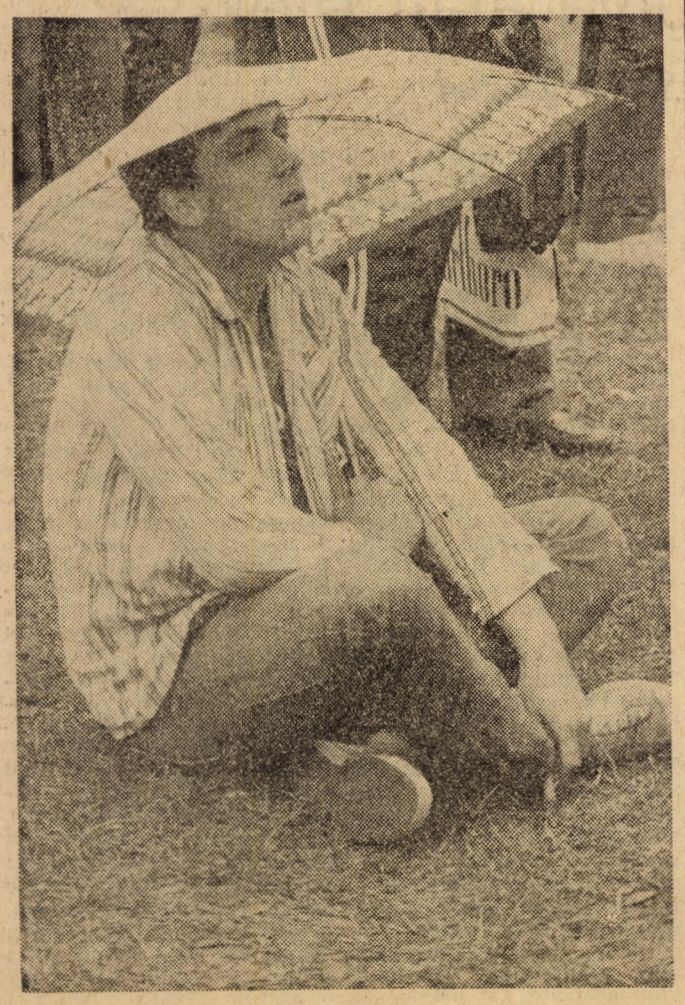

Naprakészen

Uborka és zellerlevél

Múltkoriban egyik kedves tanárunk órája előtt 10 perccel eszünkbe jutott, hogy névnapja aznapra esik. Meg kéne lepni valamivel! A két apró édesség mellé hirtelen ötlettel a csarnokban vettünk még „virágnak" egy csokor zellerlevelet, ráadásnak pedig egy rúd primőr uborkát. Az elegánsan becsomagolt pakk átadásakor egy pillanatig talán szorongtunk is (vajon nem sértődik-e meg a szokatlan összetételen?), ám azonnal megnyugodtunk, amikor a kibontás után a professzor úr szélesen elmosolyodott („az édességet nem szeretem, de az uborkát feltétlen én fogom elfogyasztani"), majd természetes, kissé szórakozott mozdulattal mintegy ad acta (a táskájába) tette az ügyet.

Miért mondtam el ezt a történetet? Véleményem szerint egy olyan dolgot jelez, ami mintha kicsit hiányozna, nem kellő mértékben valósulna meg az egyetemen, pedig szükség lenne rá. A „jó hangulatú" tanár-diák viszonyról van szó, arról a fajta kontaktusról, amely elengedhetetlen az eredményes együttműködéshez. Együttműködést írok, mert egyetemi szinten jóval több a tanár és a diák kapcsolata annál hogy az oktató-befogadó sémával jellemezni tudnánk, itt még hangsúlyosabban jön ki az egymásra hatás, a kölcsönös tanítás-tanulás folyamat, mint mondjuk a középiskolában (gondoljunk például arra, hogy egy újszerű, értékes felismerést hozó, vagy valamilyen területet új irányú megközelítéssel feldolgozó TDK-dolgozat, akár egy tárgy oktatásának tematikáját is megváltoztathatja, vagy felhasználásra kerülhet az oktató tudományos munkájában).

Az előbbiekből az is következik, hogy az így értelmezett „jó" tanár-diák viszony személyi oldalról feltétele a színvonalas egyetemnek is, természetesen más fontos tényezőkkel együtt. (Tanárok anyagi és erkölcsi megbecsülése, alkotó légkör, tudományos kutatás feltételeinek biztosítása stb.). Különösen nyilvánvaló a megfelelő kontaktus fontossága a szakszemináriumon, alternatív tárgyak, kiscsoportos foglalkozások esetében, hisz hiánya esetén az ember nem szívesen jár be az órákra, a tanáron keresztül a tárggyal szemben is averziói támadnak; de hasonlóképpen van ez az előadások esetében is, ahol ugyan a nagyobb létszám miatt kevésbé alakulhat ki az emberek közti közvetlen kapcsolat, ám a tisztelet, az előadó személyének szóló megbecsülés híján az előadások vagy üres padsorok előtt zajlanak, vagy a jelenlévők érdektelensége légkörében — azt hiszem egyik sem lelkesíti a tanárt a mind színvonalasabb munkára. (Igaz, ezekben az esetekben — általában a diákok, de előfordulhat, hogy a tanárok részéről — a tárgynak tulajdonított vélt, vagy valós jelentéktelenség, lényegtelenség is gyakran oka a passzivitásnak.)

Azt gondolhatnánk, hogy fiatal oktatókkal könnyebben létrejön a termékeny személyes kapcsolat, ám ez nem feltétlenül van így (találhatunk jócskán példát az ellenkezőjére is:) Valószínűleg ez nem életkortól, hanem a személyiségtől függ elsősorban.

Vannak persze biztató jelek, (gondolok itt például a tanárcsapat szenzációs, a hallgatók által ovációs nagyrabecsüléssel fogadott KEN szereplésére), de azért reméljük, hogy a „rekonstrukció" ezt a területet sem hagyja érintetlenül annál is inkább, mert pénz talán nem is szükséges hozzá.

Mivel is zárhatnám ezt a pedagógusnapi gondolatmenetet? A diákoknak több, valóban megünnepelhető tanárnévnapot, az oktatóknak pedig sok uborkát és zellerlevelet kívánok.

Zs. E.

Főzőcske

— *Lux Walterrel szeretnék beszélni!* — szólítom meg a Flamenco teraszán az egyik pincért.

— Jöjjön velem!

Délután 5 óra felé jár, a belső helyiség még zárva van. Átmegyünk a konyhán is, Walterrel az irodában beszélgetünk.

— *Walter, a pletyka szerint azért dolgozol a Flameconál, mert nagyon jó itt a konyha...*

— Nem tagadom, szeretek enni. Ez meg is látszik rajtam. Az igazság azonban az, hogy már középiskolás koromban is a szállodaiparban szerettem volna később elhelyezkedni. Minden nyáron különböző hotelekben mint londíner, illetve portás dolgoztam, egyszer még „szobaasszony" is voltam. Aztán az egyetem alatt a Sport-szállóban (ez volt korábban a Flamenco helyén) töltöttem a szakmai gyakorlatot.

— *A Közgáz elvégzése után a Forumhoz kerültél.*

— Még negyedéves egyetemistaként az utcáról estem be ide, s az elbeszélgetés alapján '82 szeptemberében felvettek gyakornoknak. Az ott töltött több mint egy év alatt a szobafoglaláson, a portán, az éttermi vonalon, rendezvényeknél dolgoztam, foglalkoztam szobaszervizzel is. A rotációs rendszernek megvan a maga előnye és hátránya is. Rád sózzák a kisebb szellemi tevékenységet igénylő munkákat, ugyanakkor sokszor élesben is dolgozol, s a szakma alapjait is ellesheted. Éppen ezért elvégeztem mindent, amit rám bíztak: gépeltem, ha kellett, s olykor még reggelit is vittem a szobákba. A Forum nagyon jó iskolát jelentett, Magyarországon itt nyújtják a legmagasabb színvonalú szállodai szolgáltatásokat, s a személyi feltételek is a legjobbak. A vezetők — a középvezetők is — a legrátermettebbek, valószínűleg azért, mert a Forum volt az első az osztrák hitelszállodák közül, tehát tudott válogatni az akkor még telített munkaerőpiacon.

— *Ha Magyarország talán legjobb szállodájában dolgoztál, miért változtattál állást?*

— Ennek több oka is volt. Nem szerencsés, ha valaki ugyanott lesz vezető, ahol kezdett. Ez csak felesleges súrlódási felületet jelentene később. A Forumban is lett volna fix állásom, de hasonló pénzért olyan jó lehetőségem nem volt, mint a Flamenconál. A Sport-szálló átépítése idején új személyzetet kerestek, én is jelentkeztem. Kicsit a szerencsének is köszönhetően rögtön éttermi üzletvezető-helyettesként kezdhettem. Végül döntésemben az is szerepet játszott, hogy a légkör sem volt igazán jó a Forumban.

— *Beszélj mostani munkádról! Hogyan telik egy napod?*

— Teljesen véletlen, hogy ma ilyen nyugodtan beszélgethetünk. Ma csak 50 vacsoránk van, különben egész hétre napi 300 előjegyzést vettünk fel. (Ezeket persze módosítják is.) A teremfőnököket (akik az éttermi és konyhai munkát közvetlenül irányítják) kell tehermentesítenem, csúcsforgalomban ők sem tudják megkérdezni minden vendégtől, meg volt-e a vacsorával elégedve. Oda kell figyelnem, melyik asztalhoz milyen ételt, italt vittek ki. Erre a teremfőnökök is figyelnek, de nekem még őket is ellenőrizni kell. A szakma etikai helyzete elég rossz, ezért fegyelmet kell tartanunk, a jó- és rosszhiszemű tévedések megelőzése, illetve helyrehozatala érdekében.

Külföldi és magyar utazási irodákkal is tartom a kapcsolatot. Magyaros hetek szervezése külföldön, illetve különböző belföldi rendezvények szervezése is részben hozzám tartozik. Így szerveztünk már spanyol, boszniai gasztronómiai napokat, és július 26.— augusztus 2. között olasz napokra kerül sor. Ilyenkor a külföldi szakácsokat zenekar is elkíséri Magyarországra.

— *Az éttermi árak alakításába is van beleszólásod?*

— Természetesen, az árakat az éttermi vezetővel és az árfelelőssel közösen állapítjuk meg. A 300 százalékos haszonkulcstól valamennyire eltérhetünk, az étlapon szerepel 1000 forintos étel is, de törekszünk arra, hogy a heti ajánlaton olcsóbb (100-150 forintos) fogások is legyenek.

— *A menü összeállításánál ismerni kell az ételeket, fűszereket is, s nem árt, ha tudsz főzni is. Ez, ha jól tudom, nálad nem jelent gondot.*

— Kiskölyök korom óta rendszeresen főzök. Édesanyámnak 4 gyerek mellett nem jutott ideje még a főzésre is, így teljesen autodidakta módon kezdtem el különböző ételeket kotyvasztani. Először csak alapételeket készítettem, majd külföldi szakácskönyvek alapján mást is, és később sajátos ízkombinációkkal is próbálkoztam. A főzés ízlés és bátorság kérdése elsősorban, ki kell kísérletezni, hogy a sok fűszer, segédanyag közül melyiket válasszuk az egyes ételekhez. Ha valaki azonban mindenféle dolgot összekever, ezt nem tudja saját találmányaként eladni. A vendég mindig pontosan akarja tudni, mit kap. A mi cukrászunk Flamenco-tortája azonban valóban nagyon finom. Tényleg, nem kóstolod meg az eperfagyinkat?

(Belép közben az éttermi üzletvezető, s Walterrel megbeszélnek egy számomra teljesen ismeretlen mártásokból összeállított receptet.)

— *Munkád eléggé gyakorlati jellegű tehát. Nem jelent ilyen szempontból hátrányt az, hogy nem a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskolán végeztél?*

— A Közgázon töltött éveknek főképp a szemléletmód alakításában van szerepük, az itt szerzett ismeretek túl általánosak. Szakmailag sok bepótolni valóm van még mindig, ezért rendszeresen forgatom a főiskola jegyzeteit. Egy vezetőnek illik ugyanis a menüösszeállításról, a terítésről, az etikettről legalább annyit tudni, mint beosztottjainak. Az egyetemi tantárgyak közül mindössze a marketinget és a nyelveket használom munkám során. Pontosabban az oroszt nemigen, csak az angolt és a németet, hiszen a szállóvendégek kivétel nélkül Nyugatról érkeznek.

— *Ez, gondolom, a Flamenco szobáinak magas árából következik.*

— A Flamenco 4 csillagos, az egyik legdrágább szálloda Budapesten, hasonló árfekvésű, mint a Hilton vagy a Forum. A szálloda elnevezése abból ered, hogy a Hungarhotels a spanyol HUSA-lánccal névhasználati szerződést kötött. A hotelről még annyit, hogy körülbelül 400 dolgozója, 360 szobája, étterme és spanyol vendéglője (La Bodega), 4 különterme van. Uszodával, szaunával, fedett garázzsal is rendelkezik, és nálunk található az ország legjobb borítású fedett teniszpályája is.

— *Egyetemista korodban a Közgazdász egyik oszlopos tagja voltál. Nem merült fel benned, hogy hivatásszerűen foglalkozz az újságírással?*

— Ez a lehetőség felcsillant előttem, de sohasem gondoltam rá komolyan. A különböző erővonalak áttekinthetetlen, kusza rendszere ugyanis erősen megköti az újságíró kezét. A vendéglátóiparban az érdekviszonyok sokkal egyszerűbben leképezhetők, ezek zöme a pénz felé hat.

— *Ha már itt tartunk, mennyi a fizetésed?*

— Alapfizetésem 5200 forint. A forgalomtól függően pótlékokkal, prémiumokkal együtt átlag 8000 forintot keresek havonta.

— *Úgy érzem, elég sok szakmai ártalommal jár a vendéglátóipar: alkohol, elhízás, rendszertelen életmód.*

— Mióta munkába álltam, semmit nem szedtem fel magamra. A munkahelyen egy kortyot sem iszom, és ezt másoktól is megkövetelem. Az esetek zömében délelőtt dolgozom, így esténként általában szabad vagyok. Az igaz azonban, hogy nem tudok előre tervezni. Bármikor betoppanhat ugyanis egy vendég, akit nem küldhetek el. Hivatalosan napi 8 óra a munkaidőm, de előfordult már, hogy havi 240 órát is dolgoztam. Az áprilisi pártkongresszus idején 11 megye küldöttei laktak és étkeztek nálunk, ekkor szinte éjjel-nappal dolgoztunk.

Munkánk eléggé kampányszerű, a főszezonon (április—október) kívül elég nagy a pangás. A tavaszi fesztivál idején sincs igazán nagy forgalom. Ennek koncepciója ugyanis alapvetően elhibázott — minél kevesebb kiadásra épít —, pedig előszezonban csak világsztárok sorával lehetne külföldieket Budapestre csábítani. A nagyobb befektetés, szerintem, hosszabb távon megtérülne.

— *Az egyetemen szinte mindenki ismert, igen kiterjedt baráti körrel rendelkeztél. Arról is híres voltál, hogy csaknem mindennap színházba jártál. Mennyiben változott életed a munkába állás után?*

— Egyetemistaként több szabad időm volt, ez hiányzik is. Most éppen egy szoba, konyhás tanácsi átmeneti lakásunkat fürdőszobássá alakítjuk, ez a munka is sok időt rabol el tőlünk. Életformám azonban, azt hiszem, alapvetően nem változott. Tegnap vettem 4 előadásra is színházjegyet. A munkámnak megvan az az előnye, hogy lehet csúsztatni. A régi barátok közül néhánnyal rendszeresen találkozom, és együtt kirándulunk ilyenkor. Feleségem fanatikus síző, így télen, mikor több időm van, Csehszlovákiába utazunk. A holt idényben intenzíven nyelvet is tanulok.

— *Kösz szépen a beszélgetést s a fagylaltot. Nagyon finom volt.*

R. I.

Társadalompolitikánk a felszabadulás óta

Kulcsár Kálmán előadása

I.

Társadalompolitikánk negyvenéves jelenségeinek, az alakításában közreható tényezőknek, kialakult következményeknek átfogó tanulmányozása ma már halaszthatatlan feladat. Nem csupán azért, mert ez a politika a magyar társadalom történeti fejlődésének része, hanem mert éppen ennek folytán napjaink társadalompolitikájának kínál tanulságot. A közelmúltba tekintés azonban mindig problematikus. Amire e rövid előadás keretében vállalkozhatunk, egy olyan fogalmi keret felvázolása, amely segített a négy évtized társadalompolitikájának történeti elemzésében.

Mindenekelőtt meg kell határozni a társadalompolitika fogalmát. Ez a fogalom két jelenség köré is kiterjedhet. A problematikus társadalompolitika, a tervezett vagy spontán gazdasági folyamatok (és döntések) társadalmi következményeinek alakítása, meghatározott értékektől, céloktól vezérelve. A társadalompolitika másik típusa az értékek és az ezekkel összefüggő célok rendszerének kimunkálása, továbbá a társadalom e céloknak és értékrendszernek megfelelő formálására való törekvés, végül az eszközöknek — a gazdasági döntésektől a jogszabályokig és az oktatásig — e célok elérésére való tudatos felhasználása. E második típus mindenképpen a jövőre irányul. Jövőre irányultsága túlságosan távlati vagy akár utópikus is lehet, de túlságosan kötődhet is a jelenből fakadó, sokszor a cselekvést erősen korlátozó követelményekhez is. Az első esetben ellentmondás alakulhat ki a célok és a lehetőségek között, a második esetben a társadalom adott viszonyaiból következve, maguk a célok is ellentmondásosak lehetnek.

Ha a társadalompolitikát ilyen cél- és értékrendszer érvényesítésére irányuló törekvésnek fogom fel, akkor minden más politikát a társadalompolitikai koncepciónak alárendelve kell kialakítani. Ilyen a társadalom szerkezetének formálására irányuló politika, a gazdaságpolitika, a népesedéspolitika, s a terület- és településfejlesztési, a kulturális, s végezetül a szociálpolitika. E politikák rendszerint kapcsolódnak egymáshoz, más, itt nem említett ágazati politikákkal együtt történetileg létrejött társadalmi feltételek között működnek. Működésük során egyaránt produkálhatnak „funkcionális" és „diszfunkcionális" következményeket is. Bármilyen rendszer működése azonban csak környezetével együttes vizsgálat alapján érthető meg. Politikáról lévén szó, általában a nem politikai jellegű környezeti összefüggések is a hatalmi viszonyokat is kifejező politikai rendszer egésze által feltételezetten hatnak a társadalompolitika egészére, sőt az egyes ágazati politikákra is. A hatalmi-politikai elem túlságos előtérbe kerülése esetleg éppen egyedül meghatározóvá válása a társadalompolitikában vagy valamelyik ágazati politikában azonban könnyen vezethet diszfunkcionális következményekhez.

A hatalmi-politikai elem ilyen meghatározó jellegű behatolása a társadalompolitikába többféle módon történik. Példaképpen csak kettőt említek.

1. Egyes társadalmi-politikai szituációkban a társadalom gazdasági fejlettségétől, történeti múltjától elszakadt politikai kényszer folytán a társadalompolitika érték- és célrendszerét irreálisan állapítják meg. Ennek többféle következménye lehet.

— Az első következmény — ami különösen a szocialista fejlődés első időszakában mutatkozott meg — a normatív szinten kidolgozott cél- és értékrendszer vagy néhány fontos eleme valóságnak tekintése. E jelenségek alapja tulajdonképpen sajátos „védekezés". Minthogy a kimunkált célok elérése lehetetlen — ám különböző kényszerek folytán politikai érdekké válik a megvalósulás kimutatása — a társadalompolitika „megelégszik" a pusztán normatív-szimbolikus szinten való megjelenéssel, és ezt a „megjelenést" társadalmi viszonyokban is megvalósultnak tekinti. Ez a jelenség általánosan észrevehető minden olyan társadalomban, amely az elmaradottságból (ezzel összefüggésben esetleg koloniális helyzetből) forradalmi jellegű aktussal, forradalmi jellegű politikával kitörni kívánva, tudatosan elszakadt saját múltjától.

— További következmény a normatív-szimbolikus szinten megfogalmazott értékek és célok jogszabályba való öntése. Ebben az esetben az a már ismert jelenség áll elő, amelyet a jogszabály helyettesítő eszközként való használatának nevezek. Így keletkeznek az absztrakt, csak szimbolikus jellegű, éppen ezért eszközjellegükben is csökkent és nem vagy — realizálható részükben is csupán más jogi szabályozással támogatottan — hatékony jogszabályok.

— Ismert következmény — elsősorban a nehéz gazdasági helyzetekben — az irreálisan kimunkált célok és értékek közötti kényszerű szelekció, azaz törekvés a társadalompolitikai célok némelyikének megvalósítására. Ebben az esetben a megvalósítandó célok, a preferált értékek kiválasztása válhat problematikussá.

Szinte általánosan megállapítható, hogy minél elmaradottabb egy ország gazdaságilag, annál inkább kényszerítve érzi magát a látványos politikai sikereket hozó beruházásokra, mégha azok rövid távúak is. Ezek a sikerek azután könnyen hasznosítható összetevőket jelentenek.

2. A hatalmi-politikai elem torzító közrehatásának másik típusa a „pillanatnyi" szituáció adottságainak, esetleg követelményeinek túlértékelése és beépítése a hosszú távú társadalompolitikai célokba, esetleg éppen értékként való kezelése. Jobbik esetben pusztán „aránytévesztés"-ről van szó, rosszabbik esetben azonban irreverzibilis, vagy nehezen megváltoztatható következményekkel járó túlértékelésről. Ilyen túlértékelésnek mutatkozott a magyar társadalom negyven éves fejlődésében a háborús szituációként értékelt helyzetből fakadóan az első ötéves tervelőirányzatainak megemelése, a gyorsított iparosodásnak egyes elemei, mindezzel összefüggésben a fogyasztás bizonyos „aszketikus" mintájának megjelenése, az egyenlőség „lefelé" mutató, tehát alacsony szinten való megvalósítására való törekvés, a családi házak, egyes lakások államosítása, a kisipar és kiskereskedelem minimumra szorítása.

II.

E társadalompolitika társadalmi összefüggései — jóllehet néhány éves eltolódással — mind a mai napig két folyamathoz visznek. Az egyik a magyar társadalom egyszer már nekilendült, ám a folyamatot fenntartani nem képes, végül is megrekedt modernizációjának újabb nekilendülése, majd fenntartása és fejlesztése. A másik, amely manifesztálódott formában különösen hangsúlyossá vált, az új társadalom felépítése, mely az első években demokratikus — népi demokratikus célokkal indult, majd 1948-tól kezdődően a szocialista átalakulás gyakorlatává fejlődött.

A negyven év társadalompolitikáját elemezve arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az a társadalmi-gazdasági-politikai környezet, amelyben ez a rendszer tevékenykedett, jelentősen alakította magának a rendszernek felépítését és működését is az elmúlt négy évtized különböző időszakaiban.

1. Az első időszak — amely nagyjából a hatvanas évekig terjed — társadalompolitikájának fő jellemzője abban látható, hogy nem alakult ki koherens, a vezérlő értékeket és célokat rendszerűen összefoglaló szocializmuskép. Ezt a szocializmusképet a gyakorlati munkában feltehetően a szovjet modell helyettesítette, aminek egyes vonásai hivatkozásként és példaképpen — a politikai megnyilvánulásokban is vissza-visszatértek, bár a különböző időszakokban különböző hangsúllyal. 1946-ban, a koalíciós időszak körülményei között, az MKP III. kongresszusán Rákosi Mátyás még azt mondta, hogy ez a szocializmus magyar földön termett, magyar viszonyokhoz szabott szocializmus lesz. 1950-ben az MDP II. kongresszusán azonban már eltűnt a hazai adottságok szerepére való utalás, és minden részletkérdésben — a Szovjetunióban kialakult „szocialista munkamódszerek" követésétől a tudományig — számtalan Sztálin-idézetre hivatkozva kapott hangsúlyt a szovjet minta jelentősége. Tükröződött ez a megváltozott agrárpolitikában is, ahol egyértelműen a kollektivizálás (és kísérő jelenségei: a kulákok elleni harctól a gépállomások szervezéséig és termelésirányításában való szerepük kialakításáig) jelentette a párt irányvonalát.

Az első korszak társadalompolitikai intézkedéseit két sajátosság jellemezte: egyrészt az absztrakt elvekből való kiindulás, másrészt a gazdasági átalakítás társadalompolitikai következményei.

Az absztrakt elvek közvetlen valóraváltását célzó társadalompolitikai intézkedések vagy azok hiányai jórészt ismertek. Csak példaként említve: ilyen volt a kulákok elleni politika, ilyen volt az a hiedelem, hogy a munkanélküliség felszámolásával, a munkához való jog biztosításával, a munkaidő, a munkakörülmények szabályozásával nincs szükség szociálpolitikára. Ilyen társadalompolitikai koncepció öltött testet a bérarányok kialakításában, amely ugyancsak absztrakt egyenlőségi elvek alapján gyakorlatilag eltüntette az iskolai végzettség bérezési következményeit. A gazdasági intézkedések társadalompolitikai következményeiként került a termelőmunkába a munkaképes női lakosság jelentős része (1949 és 1960 között az arányok 36 százalékról több mint 50 százalékra növekedtek), ennek megfelelően alakult a munkásosztály aránya (az 1949. évi 29 százalékról 42 százalékra nőtt a nem mezőgazdasági munkások aránya), az értelmiség belső tagozódása, éspedig ugyanazt a voluntarizmust tükrözve, amely a gazdasági tervezés során megjelent.

Az említett és nem említett társadalompolitikai célkitűzések — akár absztrakt elvekből, akár a gazdaság közvetlennek tartott szükségleteiből is adódtak — általában politikai tartalommal is rendelkeztek. A női munkaerő bevonása a termelésbe, mint a női egyenjogúság megvalósulásának alapfeltétele is figyelmet kapott; a munkaerő-szükséglet kielégítésében, a munkásság és a szellemi dolgozók létszámának növelésében közrehatott a társadalom politikai tartalmú átalakításának igénye: a volt uralkodó osztályok visszaszorítása, a mezőgazdasági munkaerő iparba vonása, munkás-paraszt származású értelmiség növelése stb.

Ennek az időszaknak a társadalompolitikájában mégis sajátos konzisztencia mutatkozott. Ez egyrészt az absztrakt elvek értékek szintjén alakult ki, másrészt megmutatkozott a gyakorlatban érvényesülő társadalompolitikában is, amely azonban már nem mindig volt konzisztens a meghirdetett társadalompolitikai elvekkel.

2. A második időszakban, amely a hatvanas évektől gyakorlatilag napjainkig tart, a társadalompolitika alapvető jellemzője egyrészt az irányító elvek és értékek absztrakt szintű megfogalmazása, másrészről egy sajátos problémavagy ágazatcentrikus társadalompolitika kimunkálása és érvényesítése, éspedig részben a kialakult szituációból vagy a korábbi intézkedések diszfunkcionális következményeinek „kezeléséből", részben sajátos szelektíve érvényesített társadalompolitikai elvekből kiindulva.

Ez a változás mindenképpen kedvező fordulatot jelent azonban a negyven év folyamán kialakult társadalompolitikánkban. Kedvező még akkor is, ha ebben a gyakorlatban is megjelentek tévedések, hibák, ennek folytán a társadalompolitika a saját hibás döntésekből fakadó diszfunkcionális következmények folytán kialakult helyzet korrigálására is rákényszerült, esetleg új, átfogó koncepció kimunkálásával. Ilyen ágazat vagy problémacentrikus társadalompolitikai koncepciót talán a legkorábban az MSZMP 1957. júliusában elfogadott tézisek jelentettek az agrárpolitikáról, amelyek nemcsak gazdasági, hanem jelentős társadalmi következményekkel is jártak. Ide sorolhatjuk a munkásosztály helyzetéről szóló KB-határozatokat — ha ezek egy részében jelentkeztek is az adott politikai szituáció erőviszonyainak torzító hatásai is; ilyenek a nőmozgalomról, a népolitikáról, a művelődéspolitikáról, oktatásról, tudománypolitikáról hozott határozatok; ilyenek a művészetek, az irodalom helyzetét elemző és a feladatokat megjelölő határozatok; különösen jelentőseknek bizonyultak a cigányság helyzetével foglalkozó különböző szintű párt- és állami határozatok; ilyenekként értékelhetők azok a határozatok is, amelyek egyes társadalmi foglalkozási csoportok, például pedagógusok helyzetét elemzik stb.

Bizonyos értelemben reaktív jelleggel ugyan, de fokozatosan kialakult az egyre átfogóbb jellegű népesedéspolitika is, amely ismét nem mentes illúzióktól és tévedésektől — a hatékonyságát tekintve pedig egyáltalán nem megnyugtatóan — mégis a világosan észlelt és elemzett társadalmi probléma mind több összetevőjét érintve a népesség számbeli alakulásának és egészségi állapotának javítására törekszik.

Annak ellenére, hogy a szociálpolitikai problémák 1957-től kezdődően egyre gyakrabban jelentkeztek a különböző párt- és állami határozatokban, sőt sajátos jogszabályok is születtek, a legutóbbi időkig hiányzott az egységes szociálpolitika koncepciójának kimunkálásra irányuló törekvés. A munka végül is gyakorlatilag 1980-ban indult meg és napjainkban került véglegesítésre a szociálpolitika átfogó és egységes, hosszú távú koncepciója.

Összefoglalva elmondható tehát, hogy a társadalompolitika egyes ágazati politikáinak területén — az egyes ágazatokban különböző mértékben ugyan — mégis jelentős előrelépés történt. Az ilyen ágazati politikák formálása — a tudomány közreműködésével is — egyre tudatosabbá válik. Az egységes társadalompolitika alapját szolgáló cél- és értékrendszer kimunkálása azonban nem történt meg, illetőleg a konkrét ágazati intézkedések alapját szolgáló célok és értékek vagy továbbra is absztrakt módon vannak jelen, vagy — egyes esetekben — túlhangsúlyozódtak. E helyzetből adódóan a társadalomban ténylegesen ható értékek ellentmondásossága nem csökkent.

Mindenképpen felismerésre került és politikai dokumentumokban is megfogalmazódott már a különböző politikák területein történt intézkedések, mozgások, átalakulások összefüggő jellege, az egymásra való hatások jelentősége. Az MSZMP KB 1983. április 12—13-i ülésén elfogadott határozatban olvasható: „A következő években nagyobb figyelmet kell fordítani arra, hogy a gazdaságban végbemenő változások következtében hogyan módosul társadalmunk rétegződése, és ebből milyen következtetések adódnak a politikai munka számára." Ez a megállapítás már a társadalompolitika új módon való kezelésének szükségességét jelzi, ahogyan erre mutat az egységes és átfogó távlati szociálpolitikai koncepció kidolgozására vonatkozó döntés, és a munkálatokat azóta is nyomon kísérő kormányzati figyelem is. Mielőtt azonban ezzel az új időszakkal foglalkoznék röviden két problémát kell megemlíteni az új, minőségileg is más társadalompolitika kimunkálása számára érvényesítendő tanulságként is.

Az első ilyen probléma a preferenciák kérdése. Már utaltam arra, hogy koncepciózusan kidolgozott társadalompolitika hiányában az érvényesítendő preferenciák kiválasztása túlságosan függhet adott politikai szituációktól vagy korábban berögzött értékválasztásoktól. Ha ebből a szempontból tekintjük át a második szakasz társadalompolitikai határozatait, intézkedéseit, akkor ez igazolódik is.

A második problémát a társadalmi jelenségek, megoldásra váró problémák felismerése, megfogalmazása, sőt a megoldás követelményeinek meghirdetése, ám mindennek nyilvánvaló eredménytelensége is jelenti. Egyes esetekben az így született határozatok eredménytelensége szinte az MKP első politikai dokumen-

„Önmagam súlya alatt élek"

Találkozások Spéder Zsolttal

„Demokratának lenni mindenekelőtt annyit tesz, mint nem félni, nem félni a más véleményűektől, a más nyelvűektől, a más fajúaktól, a forradalomtól, az összeesküvésektől, az ellenséges propagandától, a lekicsinyléstől, és egyáltalán mindazoktól az imaginárius veszedelmektől, melyek azáltal válnak valódi veszedelmekké, hogy félünk tőlük." Messziről jött képeslapok, meg egy Spiegel-címlap, hordhatatlan jelvények és megszáradt virág környezték e Bibó-idézetet a kollégiumi szoba falán. Helyet szorítottam papírjaimnak az asztalon, Zsolt az ágyra telepedett, narancsot bontottunk, az akkor következő beszélgetésről beszélgettünk, ki-kibámultunk az ablakon, a háztetők fölött a Szabadság-szoborra lehetett látni. Március volt, hangolhattunk volna friss derűre, de nem: — Az az igazság, hogy nincs valami jó kedvem — kezdte Zsolt —, nem szívesen gondolkodom a jövőről. Itt voltam öt évig ezen az egyetemen, és alig találkoztam olyanokkal, akiknek a gondolkodásmódja útmutatás lehetne. Véletlenül, választott kurzusokon találtam rá Hild Mártára és Greskovits Bélára. Rajtuk kívül Antal Lászlót és Kósa Ferencet említhetem.

Elég sok olyan dolgot láttam meg olvastam, ami azt mutatja, hogy akárhatunk akármit, a dolgok már úgysem változnak, mégis, ahogy az Antal hozzáálll, hogy ő is látja persze, de mégis csinálja, ez a „hátha mégis", nagyon fontos nekem. A Kósával való találkozás katartikus élményem, megtisztultam, amikor a kisember problémáiról, a helytállásról, a háborúról, és a békéről beszélt, arról, hogy nemcsak a tudás a fontos, hanem az is, hogy helyet találjunk ebben a zűrzavarban...

Zsolt „helye" most a Rajk László Szakkollégium: — Itt van megszervezve az életem, itt van az a szférám, amivel függetlenül rendelkezem. Másodévben még kölcsönösen periférikusak voltunk egymás számára, én még a TEK-be jártam. Aztán idekerültem, ugyanebben a szobában laktam, ugyanez volt az ágyam. Egy szimpatikus gyerek lehettem a többiek számára. Aztán volt egy jó nyári tábor, és utána „benyomtak" DB-titkárnak. Féltem ettől a pozíciótól, tartottam tőle, hogy politizálgatásra kényszerülök, de aztán belemelegedtem. Új beszámolórendszert dolgoztunk ki, szorgalmaztam az öntevékeny csoportokhoz való közeledést, jobbak lettek külső kapcsolataink, együttműködtünk más szakkollégiumokkal. Ennek tapasztalatai nagyon fontosak számomra. Tettem, amit tudtam, de ebből nem lehetett szaktudás, ez nem az, ami az életben kell. Lehet, hogy soha nem fogok igazán hinni magamban. Számomra a tudomány, a tudás valahol borzasztó magasan van, ezt nem úgy értem, hogy messze, hanem úgy, hogy ez az igazi, amit csinálni kell. Ha most visszagondolok, a másodéves pg-dolgozatomat tartom eddigi legjobb munkámnak, éreztem, hogy dolgozom, tudtam, mit miért csinálok.

— Írtál azóta elismerést hozó dolgozatokat, sikereid vannak, a kollégium megerősítő közegként vesz körül, hallgatnak rád, kötődnek hozzád, Kardos-díjat kaptál, seniornak választottak...

— Én is akarok sikereket elérni, de úgy vagyok ezzel, hogy addig fontos, amíg útközben vagyok, írom a dolgozatot, szervezek valamit. Amint kész, inkább ürességet érzek, s mire a siker jön, számomra már elveszett az egész. A megerősítés, a szeretet, a tisztelet nagyon fontos, ha jut belőle, örülök, de igazán sosem hiszem el, hogy nekem szól. Nincs olyan, hogy most hátradőlök, igen ez volt az, én csináltam, és milyen óriási. Talán az is lehet, hogy telhetetlen vagyok. A Kardos-díjat borzasztó nagy megtiszteltetésnek tartom, rendkívüli értéknek. De amint megkaptam, mindjárt az kerestem, miért nem biztos, hogy én ezt megérdemeltem, mindjárt az merült fel bennem, hihetem-e igazán, hogy jogosan kaptam. (Engedtessék itt meg annyi megjegyzés, hogy a Kardos-díj a Rajk kollégium legnagyobb elismerése végzős hallgatói számára. Bizottság tesz arra javaslatot, hogy ki kapja meg,

tumaitól máig követhető, a folyamatosan visszatérő problémák és a megoldásuk szükségességének újra- és újramegfogalmazásában.

E kérdések megoldatlanságának és folytonos visszaköszönésének tényezői sokrétűek. A megoldatlanság egyik oka azonban feltehetően abban kereshető, hogy jobbára csak tudati szinten észlelik a problémákat. Ilyen módon úgy tűnik — esetenként még is fogalmazódik, hogy a felismerés, a követelmény rögzítése már megoldást is jelent.

III.

Ahogyan társadalompolitikánk második időszakának egyes jelenségei mutatkoztak már az ötvenes évek végén, úgy a harmadik szakasz néhány vonása is kialakulóban volt az utóbbi években, sőt bizonyos vonatkozásban korábban is. Az a tény azonban, hogy ilyen vonások már megjelentek még nem jelenti, hogy a harmadik szakasz teljes egészében kibontakozóban van.

Mi jellemzi a harmadik szakaszt? A tudatosan kimunkált rendszerezett és manifesztált érték- és célrendszeren alapuló társadalompolitika működése. A társadalmi érdekek, értékek és célok sokfélék, egy részük ellentmondásos is, koherens rendszerbeállításuk lehetetlen, csak konszenzus alakítható ki, amely a legfontosabb elveket és célokat határozza meg. Végül is a harmadik szakasz társadalompolitikája két alapvető elemre épülhet. Ezek közül az első ideológiai, a második módszertani természetű.

1. Az ideológiai jelenség lényegében a korszerű szocializmuskép kimunkálásának szükségessége. A korszerűn mindenekelőtt azt értem, hogy elemezni kell a korábbi szocializmusképeket, lehántani róluk a keletkezésük korához, a társadalom akkori fejlettségi szintjéhez kötött elemeket. Az új elemeket egyrészt napjainkban mutatkozó folyamatok és jelenségek alapján kell kimunkálni, a korszerűséghez tartozik azonban a távlatok elemzése is.

2. A módszertani elem tulajdonképpen következik abból, hogy a társadalompolitika végül is különböző ágazati politikák rendszerében mutatkozik meg. Ha egy részleteiben is kimunkált, a társadalom egységes vezérlését magában foglaló társadalompolitikát nem is tartok lehetségesnek, mi több, látva egy ilyen esetleges társadalompolitikának diszfunkcionális jellegét, inkább veszélyesnek éreznék, mégis reális célkitűzésnek tűnik az ágazati politikák olyan rendszerszerű megközelítése, amely legalább is törekszik az egyes politikák szférájában kialakuló tudatos intézkedések egyeztetésére, az egymásra hatás tényéből fakadó koordinálásra, hiszen végül is minden ágazati politika egy és ugyanazon társadalomban valósul meg. Az egyeztetés azonban kiinduló értékeket, célokat igényel különben az egyes ágazati politikákat képviselő szervezetek, érdekcsoportok a mindenkori erőviszonyoknak megfelelően túlhangsúlyozhatják egyik vagy másik ágazati politika érdekeit.

Hogy a manifesztált célok miben és hogyan realizálódtak, mennyiben és miben mások a társadalom, mint a negyven évvel ezelőtt elképzelt, az külön, de nagyon sok tanulsággal járó elemzést igényel. Olyan elemzést, amelyet társadalomkutatás aligha halaszthat sokáig.

(ZSE)

(A cikk Kulcsár Kálmánnak a Magyar Tudományos Akadémia tudományos ülésszakán elhangzott előadása alapján készült.)

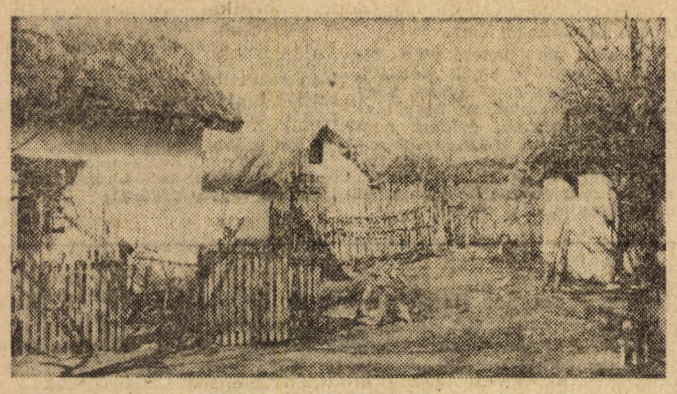

Igényesnek szoba kiadó

— vagy megkapja-e valaki egyáltalán —, s aztán szavazás dönt. Pálfi József és Urbán László után Zsolt a harmadik, aki Kardos-díjat kapott a kollégium történetében. Seniornak, a fiatalabbak pártfogójának idén őt szavazták meg egyhangúlag.)

Ezután arról beszélgettünk, hogy Zsolt megpályázott egy aspiránsi helyet a Népgazdaság Tervezési Intézetben, de még nincs válasz, hogy elmegy Hamburgba AIESEC-gyakorlatra, aztán majd kiderül, mi lesz. Szülei számára ez persze nem válasz; ők azt szeretnék tudni, hol, mit fog majd dolgozni 8-tól 5-ig, és hogy menynyire más ez a két világ, s mégis mennyire fontos mindkettő. — Mintha két életem lenne, úgy, ahogy a Piramis énekelte: fölülök Miskolcon a vonatra, megyek Rátka felé, akkor történik bennem a változás. S aztán, amikor este a falu felé biciklizem a szőlőből munka után, olyan távolinak tűnik, hogy előző nap még Merton csoportelméletével meg ilyesmikkel foglalkoztam. Otthon mindig nagyon megnyugszom, jó hogy megszokott helyén ott van a kancsó, tudom, mi van a fiókokban, természetesen kezeljük még a családi problémákat is, nem zaklat fel semmi. De egy hétnél tovább nem bírom, vissza kell jönnöm ide, ahol sosem találom, amit épp keresek, ahol ledőlnek a könyvek az asztalomról, ahol mindig kevés az időm, ahol nehézségek várnak. Tudatosan őrzöm az otthonról hozott értékeimet, hogy ne legyek gyökértelen, miközben érzem, hogy tart már az elszakadás. Igazi népi vagyok, nem tagadtam sosem, még ha romantikus, naiv is ez a hitszerű kötődésem ahhoz az értékvilághoz. Leginkább anyámnak fáj, hogy nem tudunk többé együtt lenni, de belátja, hogy éppen ők tanítottak arra, hogy azt tegyem, amerre a szívem húz, úgy éljek, ahogy szeretnék, mert nekem a saját életemet kell fölépíteni és a döntéseimet nem rájuk való tekintettel kell meghoznom. Nem fogok visszamenni, ki akarom magam próbálni az ittlétben, tudnom kell, hogy képes vagyok-e valami komolyat csinálni, és érzem, hogy a szüleim is bíznak abban, hogy amit csinálok, azt komolyan csinálom majd. Borzasztó szimpatikusak nekem a kínai filozófiák, de nem tudtam magam átadni nekik, alkalmatlan vagyok arra, hogy az élet uralkodjon fölöttem. Csak vágy marad, sose fogok egy karosszékben csak úgy elgondolkodni, nekem az maga a semmittevés. Én gyakran teljesítek kötelességet, és ez a mai liberális, piacra törekvő, autonóm egyéniséget célzó világban ódivatú és furcsa dolognak tűnhet. A szüleimmel szemben, a kicsi és a nagy közösséggel szemben érdeklődéssel vegyülő kötelességtudat irányít. Elvileg persze én is azt tartom, hogy az ember feladata önmaga kifejlesztése, de erre egy közösség nem épülhet fel, ebben konzervatív vagyok.

(Itt kitérőt tettünk; azt latolgattuk, vajon kell-e, lehet-e csinálni valamit, és vajon mit? Zsolt azt mondta, tenni akar ezért az országért, szerinte mindenképpen csinálni kell valamit.)

— Na és a cselekvés nehézségei?

— Ha arra gondolsz, hogy milyen nehezen javul a helyzetünk, milyen sok az akadály, akkor az embernek könnyen elmegy a kedve a cselekvéstől. 81—82-ben micsoda hangulat volt! Mindenki a reformról beszélt. Aztán telt az idő, semmi változás nem volt, elterjedt a közhangulatban, hogy most már úgysem lesz semmi. Amíg az ember fiatal, elutasítja a lassú változást, s szeretne mindent gyorsan megoldani. Aztán 85-ben mégiscsak sikerült bevezetni néhány jelentős változást. A mindennapi tevékenységben azonban mindig van lehetőség értelmesen tenni.

— Régóta foglalkozol az alternatívokkal, nem hatottak rád?

— Számomra nem a kivonulás az alternatíva. Egy más élethez kéne egy közös ház, kéne egy új közösség. Egyedül nem nagyon érek semmit, nem vagyok individualista, talán azért, mert 10 éve kollégiumokban élek. Ugyanakkor pontosan tudom, hogy ez a status quo arra lök mindenkit, hogy csak magára figyeljen, hiányzik a szociális védőháló is, kialakul az öngyilkos alkat. Az eszemmel tudom, hogy csak az alternatív élet lehet az alternatívánk, de ez még nem vált a cselekvésem mozgatójává. Látom magam körül a próbálkozásokat, figyelem őket, és gondolkodom, hogyan lehetne folytatni. Magamon borzasztó nehezen tudok változtatni, már rászánnám magam, de félek tőle, idegesít. Egy más értékrend, egy más életmód még nem nyugodt cselekvési mód számomra, és félek, hogy a szokás társadalma keménnyé teszi majd az átállást. Ma még a hagyományos dolgokhoz tartozom inkább. A magánélettel kapcsolatban is romantikus és naiv vagyok, álprűd, ahogy mondják. Hagyományos, emberi, jó, tisztességes családot szeretnék, ahol megértés van, őszinteség, ahol együtt csinálják a dolgokat, és nagyon szeretik egymást. Sose izgatott, hol fogok lakni, azzal, hogy eljöttem otthonról, eleve egzisztenciális nehézségeket vállaltam, de nélkülözésre is hajlandó vagyok, ha amúgy rendben vannak a magánügyeim. Persze mindenki azt mondja, hogy ez agyrém, nincsenek esélyeim, de én a végtelenségig hiszek. A tények általában nem győznek meg, ha egy kis esélyt látok, eszembe jut, miért ne lehetnék épp én a szerencsés...

(Lám, mily kevés az, ami papírra írható akár egyetlen beszélgetésből is! S hányszor találkoztunk azóta véletlenül a folyosón, s folytattuk Zorán zenéje mellett a Kinizsi udvarán, a kollégiumban és tegnapelőtt is, Mr. Mayall koncertjére várva. Eszembe jut, miért ne lehetne épp az itt leírt néhány részlet valamelyest árulkodó...)

M. G.

Közgazdász-generációk életpályája

Előbb-utóbb vezetők lesznek és sokat utaznak

A magas presztízsű főhatósági vezetői, a nagy vonzerővel bíró külkereskedői állástól a csupán középiskolai végzettséget igénylő beosztásig sokféle pozíciót töltenek be a közgazdasági jellegű diplomások. Ezt a megállapítást az egyetemünk szociológiai tanszéke által irányított „Az ifjúságpolitika tudományos megalapozását szolgáló kutatások" főirány keretében folyó, a fiatal közgazdasági diplomások helyzetével, szerepével foglalkozó vizsgálat eredményei közül emeltük ki. A többféle kérdésfelvetésből kiinduló, különböző módszereket alkalmazó kutatás egyik ága néhány kiemelt évfolyam (az 5—10—15 és 30 éve egyetemet végzettek, és az 5—10 éve főiskolát végzettek) életpályáját, munkahelyi karrierjét és egzisztenciális helyzetének alakulását kíséri nyomon. E generációk pályakezdése az utóbbi évtizedek gazdasági fejlődésének jellegzetes korszakhatáraival esik egybe, diplomájukat 1953-ban, 1968-ban, 1973-ban, ill. 1978-ban kapták kézhez.

— *Milyen új, meglepő, a közfelfogástól eltérő eredményeket hozott a kutatás? Ezekre a kérdésekre kértünk választ Hrubos Ildikótól, a szociológiai tanszék munkatársától, a kutatás vezetőjétől.*

— Inkább úgy fogalmaznék, hogy az eredmények korábbi ismereteink finomítását szolgálhatják, azt, hogy differenciáltabb képünk legyen az adott szakmai rétegről. Amikor közgazdasági jellegű diplomásokról beszélünk, hajlamosak vagyunk arra, hogy elsősorban az egyetemen és a nappali tagozaton diplomát szerzőkre gondoljunk. Miközben a 70-es évek óta a felsőfokú közgazdasági jellegű végzettségűek egy-egy évfolyamán belül többségben vannak a főiskolákról kikerülők, az egyetemi diplomások mintegy 1/3-a, a főiskolások 50—60%-a pedig esti, levelező szakon végez. Az oktatási intézmények és a tagozatok között pedig jellegzetes eltérések vannak, többek között a hallgatók származás szerinti összetétele és a későbbi pályafutás szempontjából.

A Külkereskedelmi Főiskolán a legmagasabb a budapesti lakosok, a magasan kvalifikált családi környezetből származók aránya, ezt követi ebből a szempontból az MKKE, majd a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola, és végül a Pénzügyi és Számviteli Főiskolán a legmagasabb a vidékiek és a fizikai származásúak aránya. A nappali-esti-levelező tagozat sorrend egyben a szülői kvalifikációs szint és a lakóhelyi státus csökkenő sorrendjét adja, és természetesen határozott különbségek vannak az egyes szakok között is (pl. az MKKE esetében kiemelkedő státusú a külkereskedelmi és a népgazdasági tervezési szak, közbülső helyet foglal el a pénzügyi szak, és alacsonyabb státusúak az ún. mikro-szakok). A hetvenes évek során a főiskolák megjelenésével bizonyos eltolódás következett be az említett szempontból. A közgazdasági pályára készülők közül a vidékiek, a fizikai származásúak és a lányok számára a főiskolák jelentettek új lehetőséget, amely körülmény hozzájárulhatott ahhoz, hogy az egyetemen végzők viszont magasabb társadalmi státusú környezetből származtak, mint a korábbiakban.

Ami a karriert illeti, a főiskolán végzőkről egységesebb kép alakítható ki. A Pénzügyi- és Számviteli Főiskolán végzők többnyire pénzintézetekben, a tanácsi apparátusban és vállalatoknál dolgoznak, közülük sokan szép vezetői karriert futnak be, de jelentős azok aránya is, akik adminisztratív területen, rutinmunkát végeznek. A Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola főleg gyakorlati irányítókat képez, akik boltvezetői-üzletvezetői posztokat töltenek be. A Külkereskedelmi Főiskoláról kikerülők elsősorban üzletkötők lesznek, kisebb esélyük van a vezetővé válásra, mint a más ágazatokba kerülőknek (ami az ágazat jellegével, az üzletkötői munkához kapcsolódó előnyökkel magyarázható).

Az egyetemi végzettség többféle karrier befutására ad lehetőséget. Jól kirajzolódó, de nem túl erős kapcsolat van a végzett szak és a későbbi pálya jellege között. A népgazdaság tervezése szakról főhatóságokhoz, kutatóhelyekre kerülnek, a pénzügyi szakról a főhatóságok és a pénzintézetek mellett jelentős arányban vállalathoz is, az ún. mikro-szakok pedig vállalati karrierre készítenek elő (a magasabb szintű vállalati vezetői posztok elérése az ipar és az agrár szakon végzőknek volt legnagyobb esélyük). Végül is ha a szakmai réteg egészét nézzük, a döntő többség vállalatnál kezdi, majd folyamatosan van onnan eláramlás más intézmények felé, miközben a többség továbbra is a vállalatnál marad. Ez részben természetes szakmai útnak tekinthető, de jelzi a közgazdasági jellegű munkakörök presztízsének sorrendjét is. Ez a sorrend — az áramlás irányát és a megkérdezettek véleményét figyelembe véve — a következő: kiemelkedő presztízsű a „főhatósági vezető", ezt követi a „vállalati vezető", majd az „oktató-kutató" utána eléggé közeli „pontszámmal" a „külkereskedő" és a „főhatósági beosztott", majd nagyobb lemaradással a „vállalati beosztott".

(A társadalmi presztízs sorrend nem esik teljesen egybe az anyagi megbecsülés szerinti sorrenddel, amennyiben ez utóbbi szempontból az oktató-kutató pálya a külkereskedő és a főhatósági beosztott után következik, és csak a vállalati beosztottat előzi meg.)

Úgy látom, hogy a vezetővé válás kérdése kiemelten fontos kérdés az adott szakmában. Igen magas — és más diplomákéhoz képest is kiemelkedő — a vezetők aránya. (10 éves pályafutás után közel 50%). A munkahelyi jövedelmek elsősorban a vezetői szintek mentén emelkednek, amely összefüggés egyébként más szakmákra is érvényes, de a gazdasági területen dolgozókra az átlagosnál nagyobb mértékben. A nem vezetői, hanem kellő erkölcsi és anyagi megbecsüléssel járó szakértői karrier nem jellemző.

A vezetővé válás és a munkahelyi jövedelem alakulása erősen kapcsolódik az életkorhoz. Miután az esti-levelező tagozaton végzők 5-7 évvel idősebbek a nappalisoknál, és sokszor már vezetői beosztásban vannak tanulmányaik elkezdésekor, később gyorsabban haladnak előre a vezetői ranglétrán, és ezt az előnyt az azonos évben nappali tagozaton diplomázók 10-15 év múlva sem tudják behozni.

— *Milyen következtetések adódnak a vizsgálat eredményei alapján a képzéskorszerűsítésre, az oktatás reformjára vonatkozóan?*

— Úgy gondolom, világosabbá kellene tenni a munkamegosztást az egyetem és a főiskolák között a vállalati munkaterületre történő képzésben. Ma nem világos (és ezt a munkajogi előírások is inkább összemossák), hogy milyen posztok betöltéséhez szükséges főiskolai, ill. egyetemi diploma. E kérdés tisztázatlansága következtében a főiskolai végzettségűek jobban megtalálják a helyüket (a vállalatok elégedettebbek velük és ők maguk is jobban érzik magukat), mint az egyetemi diplomások. Az utóbbiaknál a munkahelyek sokszor hiányolják, hogy nincs kellő felkészültségük a gyakorlati munkába való azonnali beállásra, a fiatal közgazdászok pedig sokszor nem érzik szakmai szempontból érdeminek a rájuk bízott feladatokat. A főiskolai végzettségűek mintegy 5, legfeljebb 10%-a került olyan beosztásba, ahol tartalmi szempontból egyetemi végzettségre van szükség. Lényegében ennyien eddig is elvégezték a kiegészítő szakot. A kiegészítő szakok rendszerének továbbfejlesztése valószínűleg megoldaná a továbbiakban is ezt az igényt, a jelenlegi szervezeti keretek fenntartása mellett.

Szó esett már a vezetővé válás kérdéséről. Helyes lenne, ha a képzés nagyobb súlyt fektetne az arra való felkészítésre. Jól ismerjük a nyelvtanulás fontosságát, és az egyetemi, ill. a Külkereskedelmi Főiskolán folyó képzés javára is írandó, hogy más diplomás rétegekhez képest jobb a közgazdászok nyelvtudása. A továbbfejlesztés igényét jelzi ugyanakkor, hogy igen sokan tanulnak nyelveket a későbbiekben is, és azt valószínűleg hasznosítják, mivel — a külkereskedelmi pályát leszámítva is — nagy részük vesz részt külföldi kiküldetésben.

A postgraduális képzés kérdésének jelentőségét húzza alá az a tény, hogy a döntő többség valamilyen szervezett formában továbbképzi magát. Kiemelkedően fontos a szakközgazdász-képzés (ahol az egy évfolyamon végzők közül 5 éven belül minden negyedik, 10 éven belül minden harmadik szerez diplomát!), és igen gyakori a szakmai tanfolyamokon, a vezetőképzésben és a politikai továbbképzésben való részvétel. Talán nem szerénytelenség, ha az egyetem szellemének, nevelő hatásának is tulajdoníthatjuk, hogy az itt végzettek a diplomások átlagához képest nagyobb aktivitással vesznek részt társadalmi-politikai-szakmai szervezetek munkájában.

— *Mit mondhatunk a kutatás alapkérdéséről, a különböző generációk esélyeinek különbségeiről?*

— Ami az egyetemet illeti, az 53-as évfolyam döntően főhatóságok, oktató-kutatóhelyek fontos pontjaira került. A 68-asok esélyei kiemelkedően jók voltak a vezetővé válás tekintetében, úgy a főhatósági, mint a vállalati szférában. A 73-as évfolyam ehhez képest valamivel lassabban indult a vezetői ranglétrán, de a vállalati szférában 10 éves pályafutás után (azonos „futamidőt" tekintve) behozták a 68-asokat (ez az évfolyam a megyeszékhelyek vezető garnitúrájába került jó eséllyel). A 78-as évfolyamnak már egyértelműen rosszabbak voltak az indulási esélyei, az intézményi létszámstop alaposan csökkentette a lehetőségeiket ezen a területen, de a vállalati szférában is kevesebben tudtak előrejutni, mint elődeik pályájuk első öt évében. A főiskolásokat viszont alig érintették az évtized második felének rosszabbodó feltételei; vidéki vállalati szférában a korábbi szinten fennmaradtak előrejutási lehetőségeik.

A mai hallgatókat természetesen saját kilátásaik érdeklik elsősorban. Biztatásul utalnék a kegyetlen demográfiai folyamatokra, amelyeknek következtében a közeljövőben sokan fognak nyugdíjba menni a közgazdászok első, viszonylag nagy létszámú nemzedékéből, a főhatósági szférából, helyet adva a fiataloknak. De ami fontosabb, remélhetőleg nekik dolgozik az idő, amennyiben a közeljövőben valódi gazdálkodási tevékenységet fognak folytatni a vállalatok, növekszik az intézmények, a tanácsi apparátus önállósága, és így igazi, érdemi közgazdászfeladatok várnak majd ott rájuk. Ez megnyithatja az útját a vezetővé válás mellett a karrier egy másik típusának, a döntés-előkészítésben részt vevő, szakértői pályának. Ezek a körülmények egyben emelhetik a közgazdászmunka presztízsét és élménytadóbbá tehetik azt minden közgazdasági végzettséggel rendelkező számára.

K. S.

Kandidátusi védés

A Magyar Tudományos Akadémia kistermében május 27-én tartották meg dr. Kovács Ferenc, a közlekedésgazdasági tanszék vezetője: „Az értékkategóriák érvényesülésének és befolyásoló tényezőinek főbb kérdései a közlekedésben" c. kandidátusi értekezésének nyilvános vitáját. Az érdeklődőkkel megtelt teremben színvonalas vitának lehetett részese a hallgatóság. Dr. Kovács Ferenc maximállis pontszámmal védte meg kandidátusi disszertációját.

Találkozó

Három pártcsoport (közlekedésgazdaság-tan, munkagazdaságtan, technológia) közös rendezvényére hívta meg Szarvas Lászlót, egyetemünk párttitkárát, hogy kötetlen eszmecserét folytassanak a XIII. kongresszusról. A szervezés jó lehetőséget teremtett a pártcsoportok tagjait érdeklő kérdések megvitatására, a párttitkár és a párttagok személyes kapcsolatainak fejlesztésére.

Volt egyszer egy (két) focicsapat...

(Előzmény: lapunk május 9-i számában jelent meg Budai János Rekviem című cikke.)

Május 10., délelőtt. Cseng a telefon. *Zsadányi István*, a testnevelési tanszék vezetője hívja a szerkesztőséget.

— Jó reggelt, Iván. Ott van véletlenül a focicsapatról írott cikk elkövetője? Szeretnék mondani neki egy, s mást!

— *Mi történt, tanár úr? Valami nem stimmel a cikkben?*

— Szinte az egész cikk nem helytálló.

Néhány nappal később a testnevelési tanszék egyik szobájában Zsadányi tanár úr már nyugodtabban beszél.

— A cikk azt sugallja, mintha a tanszék egyáltalán nem törődött volna a csapattal, és ez lett volna a fő ok, amiért feloszlott. Két éve, amikor a srácok megkerestek, mondtam, hogy a sportklubnak nincsen pénze arra, hogy 20 fős — ugyanis nemcsak 11 emberre van szükség, hiszen valaki mindig hiányzik — focicsapatot finanszírozzon. (Egy évben mindössze 50 ezer Ft-ot ad az egyetem a KSC-nek.) Első osztályú női röplabda (most már) II. osztályú női és férfi kosárlabdacsapatunk van. Ők gyakran utaznak vidékre, ilyenkor szállást és étkezést is kell fizetnünk. Tőlük vonjuk el a pénzt?

Nincsen focipályánk, a pályaválasztó jogot eleve fel kell adnunk. A tanszéken mindenkinek sok a dolga, a saját sportágával foglalkozik, így nincs, aki velük dolgozzon. (Talán épp ez hiányzott.) Az induláskor azért megkapták a régi focicsapattól maradt szerelést. A fiúk tudták, mit vállalnak, s fogadkoztak is, nekik nem kell semmi más, csak hadd játsszanak.

Már '83 őszén kaptak új mezeket. Nem igaz tehát, hogy saját mezben kellett játszaniuk! A holland egyetemisták elleni mérkőzés pedig előre megszervezett, baráti találkozó volt. Milyen hangnem hát az, amit a cikk szerzője használ! („Nemrégiben megkeresett minket Zsadányi tanár úr, hogy ugyan már, játsszunk le egy „protokoll-mérkőzést".)

Nemrég készült el különben 15 új mez, s nadrág, ezt még át sem vették. Most már nem is fogják. Dehogy festették hónapokig a mezekre a számokat, kérdezze meg Gyula bácsit, a szertárost! A cikkben említett buszról pedig csak annyit, hogy az utazásokra csak 3000 forintot biztosított a Művelődési Minisztérium, a busz ugyanakkor 6800 forintba került. Hőgye Mihály vállalta, hogy a különbözet fedezésére keres mecénást. Ennyi volt az egész. Azt azonban megjegyezném, hogy a KSC jelenlegi nehéz helyzetében ezt a pénzt másra is felhasználhattuk volna. Miért nem lehetett vonattal leutazni?

Végül még valamit arról a bizonyos KSC-gyűlésről. Itt teljesen ártatlanul elejtettem egy tréfás megjegyzést, valahogy így: Nem tudom, a focicsapat miből fedezi a költségeit, talán a kocsmából. Ugyanis a társaság néhány tagja a Kinizsi büféjét vezeti. Ezt páran sértésnek fogták fel, pedig szó sincs arról, hogy kocsmázóknak tekintenénk őket. A csapat lelkes, jó közösség volt, egyszer például a kerület színeiben békefutáson is részt vettek a fiúk.

Hőgye Mihály (adjunktus az NTI-ben, a Kinizsi utcai kollégium igazgatója):

— Ismerem a srácokat, hiszen a többségük a Kinizsiben lakik. A focicsapat megalakulása óta többször kísérgettem őket a meccsekre. Sajnos arra már nincs időm, hogy irányítsam, menedzseljem a csapatot. Az NDK-ban '84 őszén jártam velük, s ott voltam a holland egyetemisták elleni meccsen is. Az igazság az, hogy ez utóbbi esetében a mérkőzés előtt legalább egy hónappal szólt a srácoknak Zsadányi Pista. A buszt is ő rendelte meg Pécsre. Egy ismerőse révén próbált olcsón 30 személyes buszt szerezni, ez nem sikerült, csak 40 fős buszt, a kalkulált kb. 5000 forint helyett 6800 forintért. Ezért azt mondta, hogy a tanszékre átutalt 3000 forintot tudja csak adni, próbáljunk meg szerezni patrónust, aki fizeti a különbözetet. Végül is az egyetemi KISZ-bizottság vállalta ezt.

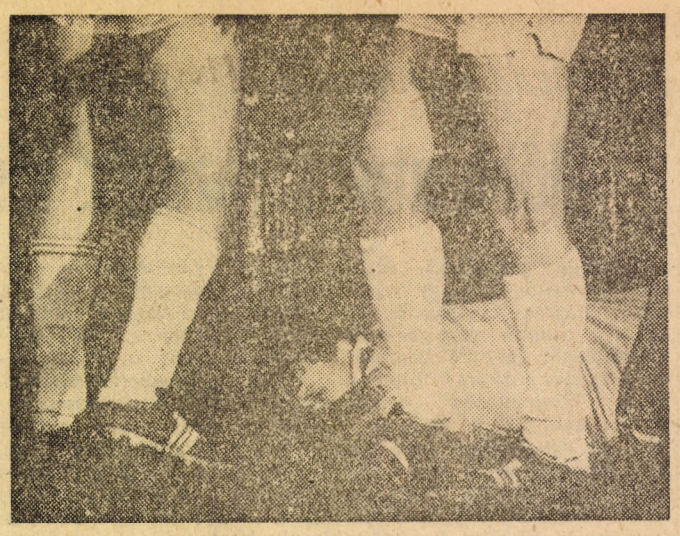

Földet rá?

A János cikkéről még annyit, hogy érzelmei vezették az írásban. Néhány dolgot biztos a szívére vett, nem akart rosszat. A srácok örömmel játszottak, kár, hogy feloszlott a csapat. Kellett volna egy vezető, aki komolyan kézben tartotta volna a gárdát, edzéseket is tartott volna. Talán, ha a főiskolás bajnokságon bejutnak a négyes döntőbe, a siker még összetartotta volna őket.

Kiss Gyula, a KSC szertárosa mutatja a Hársfa utcai Patyolat számláját:

— Április 11-én vittem be a mezeket, május 10-re készült el az emblémázás. A fiúk nem jöttek érte, ugyanis közben feloszlott a csapat... Nem megy olyan gyorsan a szerelés beszerzése, sokáig nem lehetett kapni hosszú ujjú mezt. A 15 mez és 15 nadrág egyébként összesen 5400 forintba került. Korábban is kaptak már egyszer mezeket, s a régi futballcsapattól mindent kiadtunk nekik.

(Nézem a felvett sportszerek listáját: 18 főnek összesen 41 mez, 31 nadrág, 9 futballcipő, 26 pár sportszár, 4 focilabda, 15 melegítő, 2 db térdgumi.)

— Jó lenne, ha a fiúk visszahoznák a szerelést, ha már nem játszanak. Biztos, jönnek szeptemberben újak, akik szeretnének focizni. Nagyon sajnálom, hogy feloszlott a csapat. Két évvel ezelőtt maguktól jöttek, nagyon lelkesek voltak. Mindenről gondoskodnak, önellátóak lesznek, csak adjunk nekik valamilyen szerelést az induláshoz — mondták. Tudták, mit vállalnak, hiszen a KSC egy futballcsapatot nem tud eltartani, sőt még a régóta eredményesen, szervezetten működő szakosztályokat sem. Állami támogatást csak a minőségi (NB-s szintű) szakosztályok élveznek. A srácok azért még a feloszlás előtt szólhattak volna Zsadányi tanár úrnak, biztos segített volna, ahogy eddig is.

— *Ha jól tudom, még Molnár tanár úr idejében játszott a BLSZ első osztályában egy nagyon jó közgázos futballcsapat.*

— Igen. 15 évig voltam a csapat ügyintézője. Most már, 70 év fölött erre nem vállalkozhattam. Emlékszem, a régiek az egyik bajnokságban 103 gólt rúgtak, s csak 22-t kaptak. A Molnár tanár úr korábban az NB II-ben focizott, így szívügye volt a csapat, mely 1952—76. között létezett. Többek között nálunk védett a későbbi MTK-kapus, Brünyi Béla is. Aztán a tanár úr elfáradt, nem bírta tovább. Mindent neki kellett intéznie, akkoriban csak négyen voltak összesen a tanszéken. A fiúk közül többen sírtak is, mikor megtudták a hírt; nem játszhatnak tovább...

— *Hogyan alakult meg a csapat? Tényleg egy kocsmában?* — kérdezem *Bártfai Mártontól*, a focicsapat egyik tagjától.

— Nem, dehogy. Erre a KSC-közgyűlésen tréfásan utalt Zsadányi tanár úr, a többség nem is vette ezt komolyan. Többen haveri alapon összeálltunk, s a legalacsonyabb osztályban, a kerületi összevont bajnokságban szerettünk volna indulni. Mi álltuk volna az összes költséget, de Magyarországon minden csapatnak valamilyen bázisszervre van szüksége, csak úgy nem indulhat. Megkerestük hát Zsadányi tanár urat, aki meg is ígérte, hogy pályát szerez, s a KSC a nevezési díjat is fizeti. Az első évben így is történt, sőt az első év második félévétől a tanszék már a bírót is fizette. A pályáért, a vonalak felfestéséért, az öltöző használatáért egy éven át meccsenként 200 forintot mi fizettünk a BEAC gondnokának. Nem tudtuk ugyanis, hogy Zsadányi tanár úr saját zsebből vett konyakkal, borral elintézte, hogy mindez ingyen legyen. Aztán az első összezördüléskor kiderült, hogy átvágott minket a BEAC.

— *Mi volt a nézeteltérés oka?*

— Mikor elkezdtük két éve az egészet, örültünk, hogy végre focizhatunk. Kaptunk szerelést, igaz, hogy használt zöld trikót, kék nadrágot és piros-fehér csíkos zoknit, s többnyire használhatatlan futballcipőket, de akkor ez mindegy volt. Aztán, mikor 1983 novemberében Berlinben az egyetemet képviseltük, hirtelen kaptunk 16 új mezt és új melegítőket is, amiket a túra után le kellett adnunk.

Tavaly a főiskolás bajnokságon a tanszék kivette a szervezést a kezünkből. A kiírás szerint ugyanis különböző egyetemeknél leigazolt játékosok is játszhatnak, ha ugyanazon felsőoktatási intézményen tanulnak. A szervezéssel Zsadányi tanár úr megbízott valakit, de a szupercsapat nem jött össze, például a kapus életében nem védett előtte. Ki is kaptunk 7:2-re a MAFC-tól. Idén szóltunk, hogy komolyan szeretnénk venni a bajnokságot, meg is vertük a SOTE-t, s óvással a BEAC-on is túljutottunk.

— *Ezután jött a pécsi mérkőzés. Miért kellett ilyen drágán, busszal leutaznotok?*

— Sajnos, olcsóbb busz nem volt. Végül 25-en utaztunk le, haverok is elkísértek minket. A vonat reggel 6-kor indult volna, a meccs délután fél kettőkor kezdődött volna, így túl fáradtak lettünk volna, ráadásul este fél hat körül már vissza is kellett volna indulnunk.

— *Miért oszlott fel végül is a csapat? A megfelelő támogatás hiánya miatt?*

— Nem. A tanszéket nem hibáztatom. Mindenki kedvenc sportágával foglalkozik, azzal, amihez ért. Mindenesetre, mivel egy egyetemi csapatról volt szó, jó lett volna, ha valaki rendszeresen foglalkozott volna velünk. Elsősorban azonban csak magunkat hibáztathatjuk a történtekért. A jó bulikra — tehát mikor a hollandok ellen játszottunk, s utána fogadás volt, illetve mikor Pécsre utaztunk — mindenki eljött. Mikor szombat délelőtt vagy esőben kellett játszanunk, egy idő után egyre kevesebben jöttek el. Aztán már azt sem jelentették be, hogy hazautaznak. Többször ki sem tudtunk állni. Sokan arra is lusták voltak, hogy elmenjenek a Kiniszi rendelésére a sportorvosi igazolás miatt. Én vittem el az összeset lepecsételtetni.

Egyvalamit nem értek, a János milyen alapon kért bárkin, bármit is számon. Az utolsó két meccsen ugyanis ő sem jelent meg...

— *Nem akarjátok újrakezdeni?*

— A csapat legaktívabb magja (8-10 ember) idén végez. Én például vidékre megyek dolgozni. Talán az új elsősökből összeáll egy csapat. Mi mindenesetre rövid időn belül leadjuk a szerelést a szertárba...

Rózsa Iván

Néhány megjegyzés...

a focicsapattal és a „nyilatkozatokkal", „tényekkel" kapcsolatban.

1. Nem állt szándékomban bűnbakot keresni, s véleményem szerint nem is volt olyan a cikk stílusa. Akkor egészen más módon írtam volna... (Egyébként múlt év decemberében már írtam a focistákról, talán nem érdektelen elolvasni, mit...)

2. Úgy érzem, voltak, akik olyan dolgokat is magukra vettek, amiért nem is hibáztattam őket.

3. A cikk megjelenése után felhívott telefonon az egyik „sértett", és tett egy olyan megjegyzést, hogy „mit érdekel minket az, hogy maguk mit csinálnak, nekünk nem volt érdekünk az, hogy továbbjussanak"... Ezek után nem értem, miért igyekszik az újság hasábjain az illető mindenáron bebizonyítani az ellenkezőjét.

4. A fenti nyilatkozatok némelyikében szintén lehetne találni „pontatlanságokat", „ferdítéseket", „övön aluli ütéseket". A magam részéről eltekintek ennek taglalásától.

5. Két hibát sajnos elkövettem. Először, valóban nem volt egyértelmű az ominózus írásban, hogy mi vonatkozik az egyetemi, főiskolás selejtezőkre, s mi a bajnokira. Mert nem egészen ugyanaz a helyzet a kettőnél. Másodszor, mert nem számoltam azzal, hogy van(nak), aki(k) annak megfelelően csavarják a szavakat és festegetik a „tényállást", hogy éppen mikor, hol, és kivel beszélnek...

6. Ez utóbbi megjegyzésemre is, és Rekviem című írásomra is fokozottan érvényes: Akinek nem inge, ne vegye magára!

B. J.

„És te ne mondd otthon, hogy vad barbárok a finnek..."

Elias Lönnrot: Egy magyar barátomnak című verséből

Amikor az elegáns étterem elfüggönyözött szeparéjában I. kis mosollyal és egy aláírással küzdötte le a horribilis számlát, kérdő tekintetemre azt felelte: Csak semmi csudálkozás, ez a Welcome-dinner ez pedig a diákszövetség étterme —, mutatott körbe. És hogy ez egy hosszú történet onnan kezdve, hogy a diákszövetség vezetői optimisták voltak, hát lottózni kezdtek. Mázlijuk volt, nyertek. A pénzből telkeket vettek, aztán évek múlva egy kivételével eladták őket. Az ezzel megint megfiadzott pénzt is befektették, cigarettagyári, papíripari részesedéssel kezdték, játszottak a tőzsdén. Jól csinálták, elvégre közgazdászhallgatók voltak. Éttermeket nyitottak, átvették a kollégiumokat és a menzákat, diszkóik vannak, nyomdájuk, kiadójuk, színházuk üzemel. A diákszövetség természetesen ma is gazdálkodik, üzletei jól mennek, redisztributiv pénzekre nem szorul, annyi csak a kedvezménye, hogy tevékenysége adómentes. Úgy mondják, ez ma a világ leggazdagabb diákszövetsége.

— A székházból irányítunk mindent, nézzétek, az az ott a sarkon — mutatta I., mert közben a térben is haladtunk, nemcsak a történetben. A székház a megtartott telken épült fel, neonjai messzire világították KY, azaz Kauppakorkeakoulun Ylioppilaskunta. Hát így valahogy telt két fős KISZ-delegációnk első napja Helsinkiben...

★

Torkomon akad a falat, amikor kiderül, hogy vacsora után irány a szauna. Próbálnék kibújni, de inkább hadd legyen. Szitáló hóesésben a diákszövetség szaunájába megyünk. Sört és narancslét veszünk magunkhoz, kabát, cipő le. A szalon a következő zsilip. A kandallóban ropog a tűz, fotelok, padok, növények, nyugalom. Lepakolunk, törülközőt, ülőlapot veszünk magunkhoz, illatos fürdő után lépünk a kamrába. — Ne gyulladj be, nedves gőzt és csak 80 fokot kapsz — nyugtatnak. Rám ront a légszomj, gyűrűm, fülbevalóm éget, aztán már jó. Minden lelassul, tisztul, beszélgetni kezdünk, akármi kérdezhető. Hideg fürdő, aztán hátbaveregetések. — Tudod, 100 fokos volt és száraz —, aztán kiülünk a szalonba, szárítkozunk, aki éhes nyárson sütöget, nagy csöndek vannak, sörök bomlanak, van, aki újra kezdi, uramisten ezt a meghittséget kéne zsebbe gyömöszölve hazavinni...

★

Ülünk egy buliban, Európa közepéről folyik a szó. Háborúkra, békeszerződésekre, határokra célzok, mondok egy-két mai magyar dolgot, nemigen értik. Ez meg itt a dolgok pereme — mondják —, évszázadok óta két nagy birodalom szorítása, folyton csak vereségek. Vereségek? Na és az utóbbi fél század? — ezt meg én nemigen értem. Helsinki utcatáblái, feliratai kétnyelvűek. Veszek egy zacskó cukrot, rajta ami kell, finnül, svédül. Moziba megyünk, a film angolul beszél, a feliratok egymás alatt finnül, svédül. Az iskolákban kötelező a svéd nyelv. Az 1922-ben hozott nyelvtörvény értelmében a svéd a finnel teljesen egyenrangú nyelv. 10 évenként felülvizsgálják a svéd lakosság helyzetét. Felrémlik bennem, hogy néhány éve határkiigazításokról is olvastam. Tegyem-e hozzá, hogy a lakosságnak körülbelül 6 százaléka svéd?

— Figyeld, itt még a közlekedés is ilyen — mondja Zs. —, és tényleg: még utcákat sem igen rendeznek hierarchiába, többnyire egyenrangú útkereszteződések vannak, jobbkézszabály, de főleg az udvariasság érvényesül. A kisebbségek méltósága magától értetődő. Az egyetlen metróvonal minden állomásán a mozgólépcső két oldalán türelmes fogaskerekű felvonók, liftek állnak a tolókocsisok, öregek, betegek rendelkezésére...

★

L.-től jövök a másodikról, mosóport adott. A mosoda a pincében van, mosó, szárító, vasaló automaták, egy füzetben lehet előjegyezkedni. Bevágja az ember a piszkosat, aztán majd jön a tisztáért. Hasonlóan működik a kollégium szaunája is, bizonyos napokon mindenki használhatja, máskor baráti társaságok maradhatnak magukra. A kollégiumban van még étterem, újságolvasó-, tévészoba, lehet videót kölcsönözni, és ki tudja még mi minden. Szóval L.-től jövök, útközben I.-vel találkozom, részeg barátját támogatja. Kínos feszengés, majd a barát megoldja: H. vagyok és te? Eltelik egy óra, témánk ezer, csak a folyosó köve kemény. Szóba se jön, hogy I.-hez bemenjünk, ez itt nem szokás. Mindenkinek külön lakása van, itt ezt hívják koleszoknak, az ajtók csak kulcsra nyílnak, s ami mögöttük van, magánügy — ennyit már tudok. Óriási meglepetésemre H. meghív bennünket. Kiderül, hogy I. még nem volt nála sosem, pedig ki tudja mióta barátok már a folyosó két végén. H. barátnője Amerikában van részképzésen, és H. kábé az elutazása óta nem józanodott ki. Körülnézek, s már elhamarkodnám, hogy a túl jó dolgától lehet az egész, de folytatja: A hivatalosan is két magyarnyi életszínvonal, a nyugis jólét mögött ezernyi görcs feszül: nyomasztó a fogyasztáskényszer, a cseréld ki, dobd el, vegyél újat, másnak már van. De ott az ősi vágy a természet, a nyugodt élet után, a lelkiismeret-furdalás a természet feldúlása miatt, az urbánus stressz, az alternatív élet vonzása és a realitás antagonizmusa. H. golfozik, ebben talál megnyugvást. És ronggyá dolgozza magát, hogy megkeresse rá a pénzt. I. hallgat, mintha titkokat tudott volna meg a barátjáról. Napok múlva egy üveg debrőit hagyok majd H. ajtaja előtt, hátha segít, hogy újra összejöjjenek...

★

Tárgyalni a székházba megyünk. Pincéjében menza, étterem, bár, följebb klubok, biliárdszoba, újságszerkesztőség, szauna, a folyosón fénymásolók. A tevékenységcentrumok, a diákszövetség tisztségviselői mind-mind külön szobában. Mintha itt minden KISZ-biz. tagnak és másoknak is külön szobája, telefonja stb. lenne és akkor még nem beszéltünk a többiről. Az eddigi kapcsolatokkal kölcsönösen elégedettek vagyunk, de új lehetőségeket is keresünk. Megállapodunk, hogy mindkét fél szervez építőtábort, először kísérletképpen, majd, ha beválik, akkor továbbra is, és egyre több diáknak. Kulturális cserékről további levélváltásban esik majd szó.

Az egyetem az egyik legelőkelőbb közgazdasági felsőoktatási intézmény. Épülete szemben áll riválisával, a svédek hasonló iskolájával. Irigylésre méltóan tágas, rendezett, nyugodt épület, bár egyáltalán nem új. Néhány „apróság": a hallgatóknak, kettesével, hármasával kis rekeszük van, bárkinek hagyható üzenet, apró tárgy. Kiválóan felszerelt (még cirillbetűs írógép is van!) írógéptermekben gépelhetik a hallgatók dolgozataikat, a terminálszobákban is bőven van hely. A hallgatók nem rohangálnak tanszékről tanszékre vizsgajelentkezések, egyebek miatt: lemennek a földszintre, betáplálják kódszámukat, jelzik amit akarnak, s már jön is a válasz: vizsgajelentkezését elfogadtuk vagy nem, dolgozata ennyi és ennyi pontot ér, hibát itt és itt követett el, hátra van még ilyen és ilyen vizsgája, ekkor és ekkor teheti le, a tanulmányi eredménye eddig ennyi és ennyi stb.

★

A könyvtárban nagy a lezserség, zokniban járnak, holmijukat beviszik. És nagyon tetszettek az elkülönítők, ezek a minden oldalról zárt fülkék, ahová a vizsgák előtti utolsó napokra száműzik magukat a fanatikusok. Az iskola nagyon magas presztízsű, hallgatói jó feltételekkel kapnak munkát tanulmányaik idejére a legkülönbözőbb cégeknél, és végzés után sincsenek elhelyezkedési problémáik. A diákszövetség komoly szakmai ügyeket is finanszíroz. Részképzéseket, tanulmányutakat szervez külföldre, amik során a hallgatók finn cégektől kapott komoly szakmai megbízásokat is teljesítenek, ezért pénzt kapnak, eredményeiket a diákszövetség kiadványokban publikálja, amiknek bevételéből újabb utakat szerveznek. Legutóbb Japánban és az Egyesült Államokban jártak diákok tanulmányúton. Hosszú időtartamú külföldi munkavállalásra is van lehetőség, évhalasztással a finn vállalatok külképviseletein is kaphatnak állást a hallgatók. Csoda-e, ha négy-öt nyelven beszélnek?

★

T. fotóalbumát lapozgatom. Nicsak, egy régi KEN képei, ez meg itt a Ráday kolesz bulija, régi és mostani közgázosok, képek a könyvtárról, a Costa Rica krimóból. T.-ék Magyarországra jönnek, amikor csak tehetik. Mézet, unicumot, LGT-lemezt visznek, magyarul tanulnak heti két órában, tagjai a finn—magyar baráti társaságnak. A búcsúzásnál kétoldalt megpuszilnak amúgy magyar módra...

Puhán landol a gép, gyorsan haza a csomagokkal és irány a város, hol lehet a finnek közgázos cserecsoportja. Nyert, a Bakonyban fogyasztanak. És már velük a szeptemberi magyar cserecsoport...

M. G.

Tálóőr

Utólag is tanulságos tanulmányozni a pártkongresszus dokumentumait, amelyek közül a TÁRSADALMI SZEMLE áprilisi száma is sokat idéz. Ezúttal POZSGAY IMRE: A SZOCIALISTA NEMZETI EGYSÉG JEGYÉBEN c. felszólalásának szövegéből idézünk. Úgy érezzük, e néhány közreadott gondolat többsége nem csupán a népfrontra, hanem más szervezetekre, mozgalmakra, pl. a KISZ-re is igaz.

„Amikor a Magyar Szocialista Munkáspárt az 1957-es országos pártértekezlet alapján kezdeményezte a népfront ujjászervezését, abból a mindmáig érvényes elvből indult ki, hogy a szocializmus a marxista—leninista párt irányításával az egész nép számára, az egész nép részvételével épül. (...) A legújabb kori magyar történelem a kommunisták és a pártonkívüliek együttműködésének sajátos, tartalmas formáját találta meg a népfrontban, de — mint mondtam — közülünk sem érti mindenki e mozgalom jelentőségét.

Némelyek felesleges párhuzamosságot, áltevékenységet látnak a társadalmi szervezetek, mozgalmak munkájában. Többnyire olyan elvtársak ezek, akikben nagy a vonzódás a

hatalmi, adminisztratív megoldások

iránt, elveszik a levegőt, a mozgásteret a kezdeményezések, a társadalmi szervezetek, mozgalmak valóságos tevékenysége elől. Ők azok, akik aztán szemére vetik ezeknek a mozgalmaknak, hogy üres, tartalmatlan a munkájuk. Holott talán nekik járna szemrehányás azért, mert megfosztják a pártot a tömegkapcsolatok egyik fontos lehetőségétől. (...) A kommunisták egy része elsáncolja magát a pártszervek és pártintézmények falai mögé, s onnan hirdeti a megfellebbezhetetlen ítéleteit azokról az elvárásokról, akik kimerészkednek a terepre, és talán botladozva, de vállalják a terepmunkát. A túlzott védettség csökkenti az ítélőerőt és az ítélőképességet. Némelyeket hatalmi helyzetük megóv attól, hogy őszinte véleményt mondjanak nekik, s kénytelenek legyenek valódi érveket keresni.

A hatalommal való visszaélés egyik formája a vita elutasítása vagy a vitapartner elintézése politikai inszinuációval, esetleg a vitapartner demagógiával való megvádolása, ha kényelmetlen a véleménye. Lehetnek persze olyanok is — nem tudom —, akik megalapozatlan ambíciókkal, a pozíciókért való tülekedésben a rossz közérzetre játszanak. Többnyire olyankor szokott ez előfordulni, amikor a helyzet veszélyessé válik, és megnyílik az út a gondviselésszerű, karizmatikus személyek képében jelentkező sötét erők előtt."

A VALÓSÁG májusi számában olvasható CSÁSZI LAJOS: FELSŐOKTATÁS ÉS SZELEKCIÓ című tanulmánya. Empirikus vizsgálatok alapján elemezve a felvételi procedúrát, arra a megállapodásra jut, hogy a társadalmi rétegek között a felvételi előtt már adottságként jelentkező sokszoros esélykülönbségek mellett maga a felvételi is a nyilvánosság által áttekinthetetlen szempontok alapján szelektál. „A szociális szempontok érvényesítéséről már sok szó esett. (...)

A fizikaiak preferálása személyhez nem kötött előnynek számít. Ugyanide sorolható a politikai magatartás beszámítása mint deklarált elv is.

A személyhez kötött előnyök (...) formája (...), ha a jelölt szüleinek pontosan meghatározott magas kormánykitüntetése van. Általánosságban azt mondhatjuk, hogyha a szociális szempontok (...) a társadalom hátrányos helyzetű rétegeinek érdekeit szolgálták, a személyhez kötött előnyök inkább a társadalom jobb helyzetű csoportjainak kedveznek (...) A szerzett előnyök örökletességére irányuló kísérletek nemcsak a társadalmi struktúra nyitottságát szűkítik, hanem

a demokratizmust is sértik.

(...) A személyhez kötött előnyök egy másik, valószínűleg sokkal elterjedtebb formája, a protekciózás mechanizmusa ugyanaz, mint a szülő politikai érdeme. (...)

A szívességcsere elterjedtségére utalnak a felvételi bizottságok tagjainak gyakori panaszai is, akikre nagy külső nyomás nehezedik ilyenkor a legkülönbözőbb irányból. Ez általában arra ösztönzi a felvételi bizottságokat, hogy a felvételi eredményeket titkosan kezeljék, hogy ne csak a diákok alulról jövő nyomásának de a felülről jövő nyomásnak is ellen tudjanak állni. (...)

Mivel ezzel együttesen jelentősen képesek módosítani a teljesítmény szerinti, nyílt elosztást, végeredményben — a nyilvánosság kizárásával — burkolt elosztást valósítanak meg. (...) Az iskolán kívüli jogcímek megszerzéséért így hatalmas hajsza indul. (...)

A felvételi kiutalásáért folyó harc — mindenki harca mindenki ellen — úgy válik egyenlőtlenségek forrásává, hogy közben a folyamat kontrollálhatatlanná válik. Az egyetemek a nem tanulmányi eredetű érdemek láthatatlan hálójának foglyai lesznek, és magatehetetlenül sodródnak azon a kényszerpályán, amelyet a férőhelyek hánya jelölt ki számukra.

Az ÉLET ÉS IRODALOM május 17-i számából, KIRÁLY ISTVÁN akadémikus EGYETEM A TÁRSADALMI FEJLŐDÉSÉRT című cikkéből most csupán néhány mondatot tudunk idézni. A gondolatébresztő, szenvedélyes írás abból a sajnálatos tényből indult ki, hogy a felsőoktatás mennyiségi fejlesztése mellett háttérbe szorult a minőségi fejlesztés. Szükség van ma minőségi képzést biztosító igazi, autonóm egyetemek kialakítására is.

„Az egyetemi autonómia (...) értékét az méri, (...) mennyiben járul hozzá ahhoz, hogy eltérő tudományos koncepciókat, s így vitalehetőségeket magában foglaló

szellemi műhely legyen

minden egyes tudományos-oktatási egység, gondolatokat ütköztető kísérleti laboratórium, amelyben jelen van egy-egy adott időszakban minden odavaló szakmai érték, s amelyet nem fenyeget a patikuláris érdekek, lokális nézőpontok, rivalizáló kicsinyességek eluralkodása, a similis simili gondolat elvén alapuló, elkényelmesítő hiúságdogmatika, a lomha belterjesség. S az autonómia gondolata oktatási programot is jelöl. Nemcsak a kutató tanár számára teszi ez lehetővé, hogy összhangba hozza tudományos munkáját s oktatási tevékenységét, de a hallgatóknak adott bizalom is ez: önnevelésre késztető felnőttnek tekintés. Nem véletlenül tartozik hozzá a humboldti tanítási szabadsághoz a tanulási szabadság elve is. Sosem indulhat ki abból, véleményem szerint, az igazi tanár, hogy mennyi még ma is egyetemeinken a mezei diák. Nem ezekre, de azokra köteles gondolni mindig az oktatás, akiket a tényleges érdeklődés vezet. (...) Számukra kell megadni a szakjuk problémáin való eltűnődés lehetőségét. Azt, hogy a sok felelés, dolgozatírás, óralátogatás és más kötelezettség ne vegye el tőlük a legértékesebbet (...), az elmélyedő időt. (...) Az egyik legfontosabb feladat (...), hogy az egyetemi vezetés (...) kibontakoztassa az oktatási szolgáltatások közötti versenyt, biztosítsa az alternatívákat, a választások lehetőségét. (...) Ne annyira a tantervet, az óralátogatások mikéntjét szabja meg, de a követelményeket, a vizsgáknak a rendjét, s lehetővé tegye így Th. W. Schultz szavaival a hallgatói szuverenitás terének, hatókörének kibővítését. Biztosítsa a jobbak számára a belső szabadságot, a kutató tanulást, a tudományos-erkölcsi önnevelés — az önnemesítés —, lehetőségét."

B. K. T.

Koyaanisquatsi

Az észak-amerikai hopi indiánok nyelvében „koyaanisquatsi" valami olyasmit jelent, hogy „kizökkent világ", „felborult világ", olyan „állapot", amelyet meg kell szüntetni. E kiejthetetlen címet Godfrey Reggio amerikai rendező adta a nemrég nálunk is bemutatott új filmjének, mely különleges műfajú alkotás, pusztán zenei és vizuális eszközöket, de semmi cselekményt felhasználó filmköltemény. E művészi-műfaji koncepciót a rendkívül komoly és egyben rendkívül általános témaválasztás indokolja: Reggio arra a sarkalatos kérdésre keresi a választ, amit már számtalan gondolkodó feltett a XX. században, de úgy tűnik, most különösen aktuális: hová vezet az ipari-technológiai civilizáció mérhetetlenül felgyorsult fejlődése, nem csúszott-e máris ki az emberiség kezéből a saját eszközei feletti uralom, mi lesz a természetből és mi lesz az emberből?

Ehhez a tartalomhoz nem kellenek színészek, a film szereplői a lélegzetelállítóan szép képekben megjelenő, méltóságteljes természet, a hideg, ellenséges, az élettelenségből a félelmetesség szféráiba magasodó mesterséges környezet, és végül a teljesen személytelenül „hangya"-dimenzióban megjelenő emberek. Philipp Glass repetitív zenéje és a filmszalag lassított, illetve gyorsított futása segítségével Reggio az abszurditásig fokozza fenséges, nyugodt természet és a megzabolázhatatlan technika ellentétét. A kihalt sivatag bizarr szikláin, a szél fodrozta homoktengeren, melyeknek a lenyugvó nap aranyló, vibráló atmoszférája különös csillogást kölcsönöz, hosszan megpihen a kamera; a folyók és zuhatagok vad szánguldását, a hatalmas gomolyfelhők félelmetes áramlását pedig csodálatos, méltóságteljes hömpölygéssé varázsolja a lassítás. Ezzel szemben a metropolis autópályáit ellepő végeláthatatlan autókaravánokat felgyorsítja a kamera egészen addig, amíg a millió és millió fénypont egyetlen éles fénysávvá nem áll össze. Az ember személytelenné, jelentéktelenné zsugorodik ebben a feloldhatatlan ellentétben. A hatalmas várócsarnokba, metrólejárókba, forgalmas kereszteződésekbe állított kamera nem embereket mutat, hanem groteszk módon felgyorsított mozgású, kapkodó hangyabolyt. E tragikomikus sietség félelmetes ellenpontot kap a filmben: az atomrobbanás jól ismert gombafelhője lassú, de feltartóztathatatlan szétterjedése és a háború csapásai alatt leomló háztömbök (lassított) kollapszusa és a páncélosok megszámlálhatatlan arzenálja az értelmetlen rombolást szimbolizálja.

Reggio ezzel a mélyen filozofikus tartalmú filmjével azt a tendenciát metszette művészi keretbe, amelyet a tudósok közül talán Aurelio Peccei, a Római Klub nemrég elhunyt elnöke fogalmazott meg legmarkánsabban „100 oldal a jövőért" című könyvében. Peccei arra a következtetésre jut, hogy a tudományos technikai eredmények hajszolásában az ember elvesztette a mértéket, ezzel elvesztette a saját maga által teremtett környezet feletti uralmát is. A felhalmozott tudás és technika gyorsuló növekedésével az emberi élet is fékezhetetlenül felgyorsul, s kezdi kivetni magából azt, ami emberré teszi. A tudomány, és a technika forradalmától ugyanis reménytelenül elmaradt a társadalom, a humán szféra átalakulása, közben az ember megteremtette a civilizáció elpusztításának hatékony eszközeit.

Ez a borúlátó technicista álláspont tükröződik Reggio csodálatos audiovizuális filmköltményében is, melynek, ha tartalmával lehet is vitatkozni, művészi értékéhez aligha fér kétség!

Meleg József

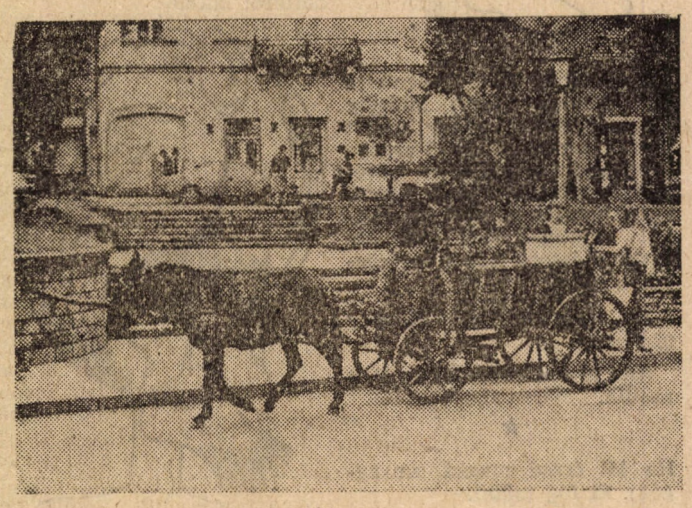

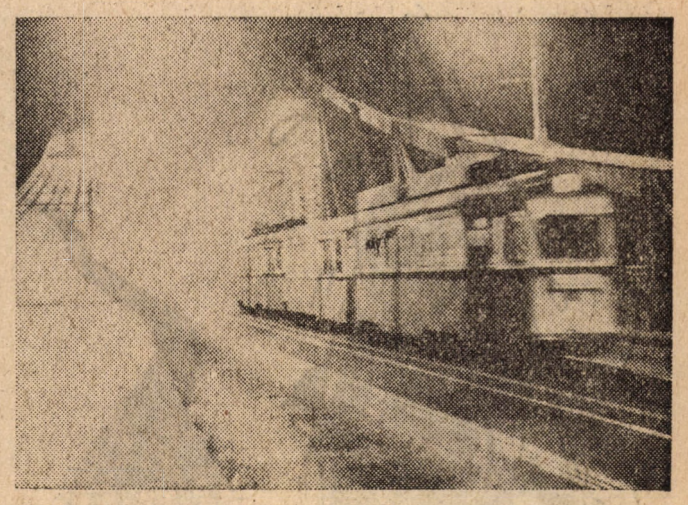

Zötyögünk (Fotó: Sass Ákos)

Újságírótábor

Az Esti Hírlap szerkesztőségének KISZ-szervezete az újságíráshoz kedvet érző egyetemistáknak tíznapos tábort szervez 1985. július 1-től 10-ig. A táborban részt vehet mindenki, aki legkésőbb június 20-ig írásban vagy személyesen jelentkezik a szerkesztőségben. (Blaha Lujza tér 3. II. emelet.) A táborban a résztvevők megismerkedhetnek az újságírói műfajok alapjaival, a szerkesztés szakmai fogásaival, tájékoztatáspolitikánk időszerű kérdéseivel. Hivatásos újságírók vezetésével a gyakorlatban is kipróbálhatják riporteri képességeiket.

Azok, akik komolyabb ambíciókat táplálnak a pálya iránt, lehetőséget kapnak arra is, hogy tehetségüknek, felkészültségüknek megfelelő folyamatos megbízatást kapjanak a szerkesztőségtől. A tábor lebonyolításának részleteiről a jelentkezések elfogadása után tájékoztatjuk az érdekelteket. Felvilágosítást a 141-641-es telefonon Pallagi Ferenctől lehet kérni.

Esti Hírlap KISZ-szervezete

Technika és nyelvoktatás

A Nyelvi Intézet június 3. és 5. között tudományos ülésszakot rendezett a Makarenkó utcában, Technika és nyelvoktatás, illetve Pragmatika és nyelvoktatás témakörökben. A konferencián egyetemünk képviselői mellett az ELTE, a BME, a Külkereskedelmi Főiskola, a debreceni KLTE és DOTE, a pécsi JPTE oktatói, illetve a veszprémi Országos Oktatási Központ, az International House Budapest, a Számítástechnikai Alkalmazási Vállalat és a Tömegkommunikációs Központ munkatársai tartottak előadást. A Video a nyelvoktatás különböző szintjein szekcióban pedig általános iskolai, gimnáziumi, főiskolai tanárok is szót kértek.

Tarka szarka

LÖTYÖGNI JÓ!

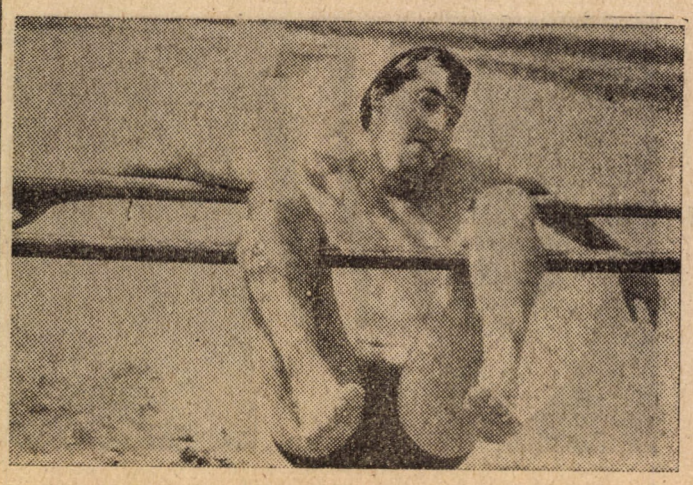

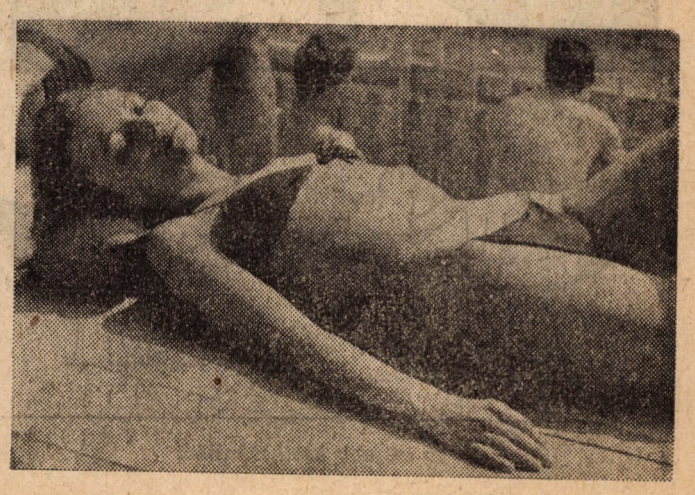

Búcsúztatás

Évadzáró szerkesztőségi ülését június 3-án tartotta a Közgazdász. Ebből az alkalomból jutalmak átadására került sor a diákújságírók körében. A szerkesztőségi ülésen búcsúztattuk végzős diákmunkatársainkat. Székely Andrea IV. éves iparszakos, Budai János IV. éves áruforgalmi szakos és Zsubori Ervin IV. éves iparszakos hallgatót, aki nem mond búcsút egyetemünknek, szeptembertől a szerkesztőség gyakornoka lesz. Jövőbeni munkájukhoz sok sikert kívánunk.

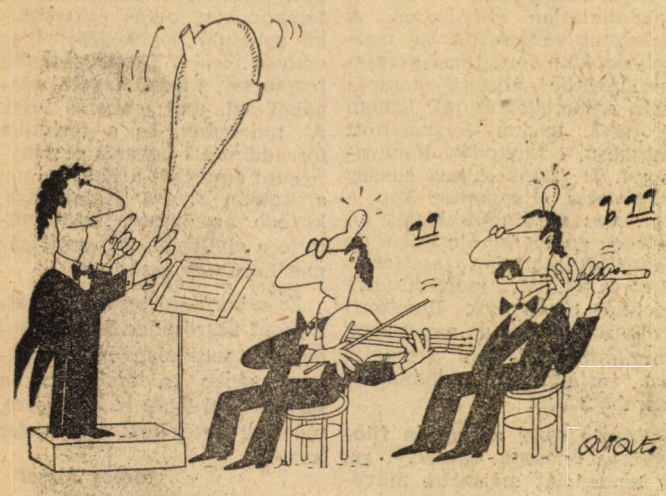

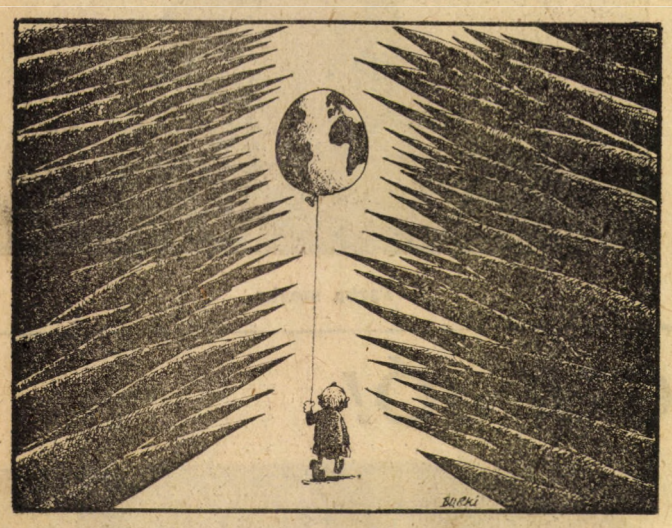

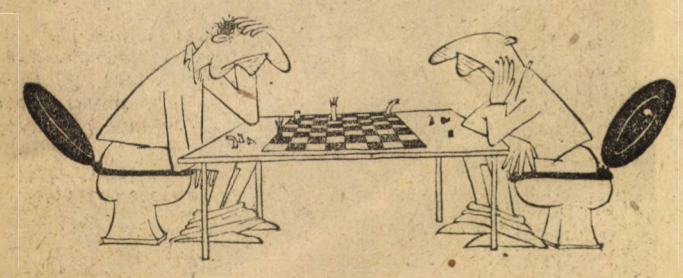

HUMORZSÁK

Egy csipetnyi murphológia

A Gondolat Kiadó jelentette meg Arthur Bloch: Murphy törvénykönyve, avagy miért romlik minden el című aranyköpés-gyűjteményét. A bevezető szerint a szerző pihent agyú honfitársai életről alkotott megfigyeléseit gyűjtötte egybe. Lássunk ebből egy csokorra valót.

Az alaptörvény, Murphy törvénye:

Ami el tud romlani, az el is romlik.

★

Ha jól érzed magad, ne aggódj. El fog múlni.

★

Ginsberg-teoréma: 1. Nem nyerhetsz. 2. Nem érhetsz el döntetlent. 3. Még a játékból sem szállhatsz ki.

A Ginsberg-teoréma Freeman-féle kommentárja: Mindazok a jelentősebb filozófiák, amelyek megpróbálják értelmesnek feltüntetni az életet, a Ginsberg-teoréma valamelyik részletének a tagadásán alapulnak: Nevezetesen: 1. A kapitalizmus arra a feltételezésre épül, hogy nyerni is lehet. 2. A szocializmus arra a feltételezésre épül, hogy döntetlent is el lehet érni. 3. A miszticizmus arra a feltételezésre épül, hogy ki lehet szállni a játékból.

Nem lehet előre sikeresen eldönteni, hogy a kenyérnek melyik oldalát érdemes megvajazni.

Annak az esélye, hogy a kenyér a megvajazott oldalára esik, egyenesen arányos a szőnyeg értékével.

Kellő számú adatból — statisztikai módszerekkel — bármit be lehet bizonyítani.

★

A szépség és az ész szorzata állandó.

★

Gillenson szextázis-törvényei: 1. Sose lovald bele magad egy ismeretlen nővel megbeszélt randevúba az illető telefonhangja alapján. 2. Sose habarodj bele senkibe, ha csak hátulról láttad.

Az erény magában hordja büntetését.

Az alkalmazott rettegés törvényei: 1. Amikor vizsga előtt átnézed jegyzeteidet, a legfontosabb részek olvashatatlanok. 2. Minél többet készülsz a vizsgádra, annál kevésbé vagy biztos benne, hogy milyen választ kívánnak tőled. 3. A végvizsga anyagának 80 százaléka arra az előadásra épül fel, amelyet kihagytál, s amely az egyetlen, általad nem elolvasott könyvvel foglalkozott. 4. Az angol történelemből írandó felmérődolgozat előtti estén biológiaoktatód 200 oldalas kötelező olvasmányt ad fel a lapos édesvízi örvényférgekről. 5. Ha a könyvet is be lehet vinni a vizsgára, otthon felejted a könyvet. 6. Csak a félév végén döbbensz rá, hogy félév elején beiratkoztál egy kurzusra, de egyszer sem mentél el az órákra.

Ilyen, és ehhez hasonló hétköznapi bölcsességek, megfontolandó tanácsok lelhetők fel a könyvben, aminek csemegézéséhez és hasznosításához minden érdeklődőnek jó szórakozást!

— ng —

Találós kérdés

— Mi a különbség az ösztöndíj és a koporsó között?

— Na?

— Semmi. Egyikből sem lehet kijönni.

A skót a taxiban

— Uram — szót halálra váltan a sofőr —, elromlott a fék! Mindjárt bezuhanunk a szakadékba. Mit tegyek?!

— Azonnal kapcsolja ki a taxiórát.

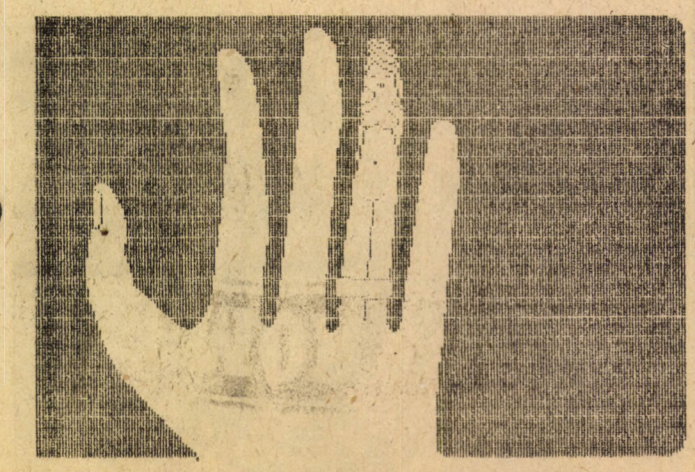

Hogyan tölti a magyar diák a vakációt?

Ez olyan kérdés, melyre sokféle válasz adható. A szegényebbje bizony elmegy nyári instruktornak vagy éppenséggel pincérnek, hogy pénzt szerezzen tanulmányai folytatásához. A vagyonosabbak között sok akad, akit július álmai az apai istálló lovai, az anyai konyha remekei, egy vidéki kert teniszpályája, a folyóparti fűzfák alatt ringó csónak vagy talán a vidéki kaszinó kuglizója felé vonzanak. Lesz olyan is akárhány, akinek ambíciója abban merül ki, hogy a fővárosban szerzett eleganciájával megdöbbentse és elkápráztassa valamelyik Mariska vagy Boriska kisaszszonyt — írja a Magyar Figyelő júliusi száma: 1911-ben.

(— emme —)

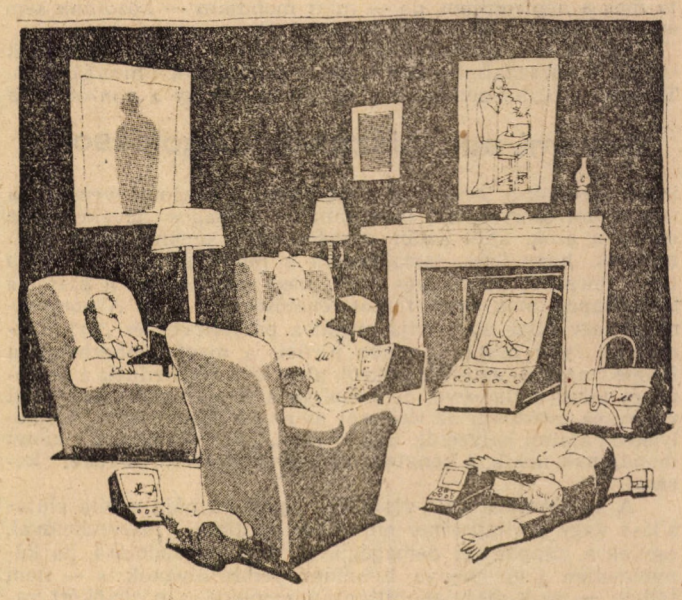

Szakmai gondolkodásmód

— Látja ám egy író, hogy elmélyülten olvas valamit az alkotóház kertjében a másik író. Odamegy, megkérdi: — Mit olvasol?

— A Tőkét.

— És jó?

Elmegyógyintézetben

Nagyvizit alkalmával észreveszi a professzor, hogy buzgón ír valamit az egyik beteg.

— Mit írunk, mit írunk? — kérdezi kedvesen.

— Levelet írok magamnak — feleli a beteg.

— És mi lesz benne? — érdeklődik a prof. Az ápolt sajnálkozva néz rá, mint egy értetlen kisgyerekre:

— Honnan tudhatnám? Még nem kaptam meg.

Szakmai szempont

— Doktor úr! Az öcsém megbolondult. Kacsának képzeli magát!...

— Uram, ez esetben be kell szállítani egy elmegyógyintézetbe.

— De doktor úr! Nekem kínai vendéglőm van. Én nem mondhatok le a kacsatojásról.

Ez is jó hír

A grófnőnek nehéz szülése van. Már órák óta vajúdik, a párna csücskét harapdálja kínjában...

Agenor bejön, letérdel az ágy mellé, könnyes szemmel simogatni kezdi hitvese kezét. A grófnő felnéz.

— Köszönöm... Az együttérzését... — lihegi. — De ne könnyezzen, kérem. Ön nem tehet róla.

(Ember Mária: Viccgyűjtemény)

Sporthírek

Férfi- és női kosárlabdacsapatunk május 15. és 20. között a szocialista országok közgazdasági egyetemeinek hagyományos tornáján vett részt Varsóban. A lányok veretlenül végeztek az élen, a fiúk hat csapatból a harmadikok lettek. Radócza Andrea, illetve Jenei Tamás dobták a legtöbb kosarat az összes játékos közül, s mindketten bekerültek a torna válogatottjába is.

★

A Közgáz férfi-kosárlabdacsapata tavasszal 15 mérkőzés után eddig veretlen maradt. Még két forduló van hátra a bajnokságból, de most már biztos, hogy az NB II. Középcsoportjából a feljutó Szolnok mögött a második helyen végeznek. A csapat idei eredményei a következők: Közgáz—Balassagyarmat 92:69, —Szolnok 108:107, —KSI 122:87, —Kertészeti Egyetem 119:58, —OSC 97:93, —ÁFOR 87:83, —ÁSE 101:85, —Kandó 86:76, —Dunaújváros 90:57, —Paks 100:65, —BEAC 98:82, —Csőszer 97:95, —D. Kőolaj 94:77, —K. Sör 124:89, —Balassagyarmat 144:74.

★

A női kosárlabdacsapat a Felszabadulási Kupában sikerrel jutott túl a Kecskemét és a Szeged elleni mérkőzésen.

KÖZGAZDÁSZ

A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem lapja

Felelős szerkesztő: FARKASINSZKYNÉ HALAY EDIT

Szerkesztőség: 1093 Budapest IX., Dimitrov tér 8. Telefon: 174-548.

Kiadó: Hírlapkiadó Vállalat Budapest VIII., Blaha Lujza tér 3.

Felelős kiadó: TILL IMRE vezérigazgató

85—2613. Szikra Lapnyomda, Budapest

Felelős vezető: CSÖNDES ZOLTÁN vezérigazgató

Az év legjobb karikatúráiból